N°. 21. **Donderdag 7 Augustus 1902.** **2de Jaargang.**

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.
Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.
Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4**, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.
Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).
Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).
Aan allen wordt gratis het Weekblad toegezonden.
Om lid te worden vulle men onderstaand formulier in, en zende het aan het bureau der Vereeniging, Heerengracht 4 Den Haag.

De ondergeteekende ....
wonende te .... *wenscht*
donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f ....
.... den 190
Handteekening:
Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Voor den noodlijdenden Javaan.

Rest in kas op 31 Juli	f	38,11
In de afgeloopen week werd ontvangen:		
van Mevr. *L. v. L.* te Hilversum . . .	-	5.—
Te samen.	f	43.11

Maakten wij in ons vorig nummer reeds melding van de f 4000, die door onze Afdeeling te Weltevreden werd toegezonden aan het *Comité voor zieke en behoeftige inlanders te Semarang*, sedert ontving het Hoofdbestuur der Vereeniging van het Bestuur der Afdeeling een schrijven waarin vermeld wordt hoe het toen (7 Juli) reeds van ons ontvangen bedrag van f 14,100 was besteed.

De heer *van Emmerik* de verdienstelijke stichter der Witte Kruiskolonie ontving daarvan f 2300 en hem werd medegedeeld, dat hij als dit noodig mocht zijn, meer zou kunnen krijgen. Een bedrag van f 1750 werd toegezonden aan drie bestuurs-ambtenaren in de het meest geteisterde streken, de heeren *Sigal, Termeulen* en *Herz*, die er vooral op uit zijn om verarmde gezinnen, door kleine voorschotten weder aan den gang te helpen en vooruit te brengen. Voor de nog in kas zijnde f 6050 was men aanvragen wachtende uit verschillende plaatsen waar de Voorzitter der Afdeeling, die ze had bezocht, den nood nog dringend had gevonden.

Mededeelingen.

I. Van het Hoofdbestuur:

Wij richten thans, nu de ledenlijsten der afdeelingen in ons blad reeds zijn of nog worden gepubliceerd, aan een ieder het dringend verzoek om ons van daarin voorkomende fouten dadelijk kennis te geven, dan kan de verbetering nog plaats hebben in de afdrukken in brochure-vorm, die van de Jaarverslagen en de Ledenlijsten worden gemaakt.
Ook voor de regelmatige toezending van het Weekblad is verbetering hoogst gewenscht.

II. Van het Hoofdbestuur:

Van Z. E. den Minister van Koloniën ontving de Vereeniging eenige exemplaren van het **Koloniaal Verslag van Curaçao**.

De bedoeling is, zegt de Minister, om dit Verslag in ruimen kring bekend te maken en aangezien „Oost en West" eene speciale Commissie heeft, met het program: populaire kennis omtrent de Koloniën te bevorderen, wordt op medewerking van de Vereeniging gerekend.

Wij voldoen gaarne aan den Ministerieelen wensch en zullen aan enkele Instituten en inrichtingen een exemplaar toezenden. Van de overigen komt er één op onze leestafel en kunnen de andere, voor zooverre de voorraad strekt, **door belangstellenden** *mondeling of schriftelijk worden gevraagd* aan den Algemeenen Secretaris der Commissiën *op het Bureau Heerengracht* 4.

III. Van de 5e Commissie:

Wij betuigen onzen hartelijken dank aan allen, die zoo bereidwillig waren, voor onze tentoonstelling van **Oost- en West-Indisch vlechtwerk** voorwerpen af te staan. Zeker zijn er in particulier bezit nog wel meer fraaie mandjes, matjes, toedeongs en dergelijke. Zouden de leden niet eens hun best willen doen, om aan de eigenaars die stukken voor ons in bruikleen te vragen.

Ook **plangi**-doeken zullen voor de afdeeling *weefselversieringen* zéér welkom zijn.

Bericht gelieve men te zenden aan de presidente der tentoonstellings-commissie: Mevr. **N. van Zuylen-Tromp, 7a Heerengracht.**

IV. Verloting:

Op 31 Juli j.l. had in het lokaal der Vereeniging, *Heerengracht* 4 te 's-Gravenhage, de *verloting* plaats, aangekondigd in No. 17 van het Koloniaal Weekblad.

De **prijs** is gevallen op **No. 2.**

Op vertoon van dit nummer kan de sprei worden afgehaald ten huize der schenkster Mevrouw *J. L. Th. Meertens*, **Koningin Emmakade No. 30**, te 's-Gravenhage.

WEEKOVERZICHT.

De nooit volprezen Oranjezon heeft ons dit jaar, op den geboortedag onzer Koningin Moeder, wederom doen genieten. Tusschen dagen van twijfelachtige weersgesteldheid spande de laatste Zaterdag de kroon boven alle andere dagen en deed hij o.a. duizenden bij duizenden in de residentiestad samenstroomen, waar op enkele, daartoe aangewezen plaatsen kinder- en volksvermakelijkheden werden gegeven. Ook de avond bleef prachtig en deed het schitterend vuurwerk op het Malieveld goed tot zijn recht komen.

Moge de voorspoedszon, tevens de symbolische Oranjezon, ons Doorluchtig Vorstenhuis thans, na het herstel van H. M. de Koningin, voortdurend blijven beschijnen!

Als om helder te doen uitkomen welk heerlijk geschenk een prachtige zomerdag is op een gedenkdag, een feestdag voor gansch het volk, vertoonde moeder Natuur fluks hare grilligheid, haar boos humeur, door haar stralend, lachend gelaat van den jubeldag in een ommezientje te doen overgaan in een akelig pruilgezicht. Zondag was het wederom het gewone Hollandsche weertje: bewolkte lucht, windvlagen, afgewisseld door zachte en zware regenbuien, terwijl de wolkgevaarten boven onze stad *steeple-chase* hielden.

In den loop der afgeloopen week heeft Nederland een gedeelte der gevangen Boeren — waaronder vele Hollanders — verwelkomd, die uit Ceylon zijn teruggevoerd. En de President Steijn vertoeft thans, sinds Zondag, 3 Augustus, ook in ons midden, ziek door de vele ontberingen, door zijn gedwongen zwerftochten, doch toch nog niet zóó terneergedrukt, of hij zal zich te eeniger tijd wederom fier oprichten, zien en afwachten. Dat het dien flinken, dapperen zoon van Zuid-Afrika wel moge gaan! Wie weet of hij ook niet bij zichzelven denkt: „Alles zal nog rech kom"?

En de zonen Albions gaan voort het uitgestrekte nieuwe gebied te verengelschen; er worden groote dingen voorbereid; de regeering heeft o. a. besloten onder de nieuwe Britsche onderdanen, met name de Boeren, eenige bekende landbouwkundigen uit te kiezen en deze de Britsche koloniën te laten bezoeken, ten einde de wetenschappelijke methoden van landbouw te bestudeeren. Een gedeelte zal naar Canada, een ander gedeelte naar Ceylon, wederom eenige Boeren naar Australië en Nieuw-Zeeland gaan.

All right! De Engelschen alleen weten het. En de Boeren niet? Die waren, vóór den noodlottigen oorlog, zeker geen landbouwkundigen? Hunne groote pachthoeven, hunne aanzienlijke rijkdommen, nu door den krijg verslonden of door Engelsche soldaten geroofd, hunne groote kudden vee, hunne struisvogel-fokkerijen pleiten anders wel voor een doelmatig en uitstekend beheer — *ci devant* helaas! Of zij dus nog een lesje behoeven? Volgens de Engelschen wel, maar dan in de Britsche koloniën.

Maar het is waar, men is aan de overzijde het geschrift van J. W. B. Money vergeten: „*Java, or how to manage a colony*", een boek in 2 deelen, nota bene en dat destijds een standaardwerk was.

Niet dat wij, Nederlanders, stoffen op eigen verdiensten, maar waar een Engelschman wijst op het goede beheer van Koloniën, wat tevens in zich sluit de agrarische aangelegenheden van het land, de winning der producten uit den vruchtbaren bodem, daar zoudan zelfs de Engelschen ook nu nog een lesje kunnen halen.

Laat hen maar gerust wegblijven en laat ons vooral niet de begeerte bij hen wakkerschudden.

De gecombineerde, dan wel de op zich zelfstaande wereldveroveringspolitiek, zegge landhonger, gaat intusschen behoedzaam vooruit en moet elke regeering, ook elke koloniale regeering er daarom op bedacht zijn, zich in tijds op alle eventualiteiten voorbereid te weten.

Zoo wijst in onze Koloniën de toevoeging van artillerie (mitrailleuses) aan de wapens der Infanterie en Cavalerie op de hoogere slagvaardigheid tegenover den B. V. eene slagvaardigheid wel noodig in de toekomst. Het is een goede gedachte, om tegen dien B. V. — de Indische nachtmerrie — met kleine korpsen zelfstandig, d.i. *tactisch* zelfstandig tegen groote troepenmachten te kunnen ageeren, althans overmachten te kunnen tegenhouden, tot meerdere versterkingen zijn aangerukt. Voorloopig worden, als proef, aan eenige veldbatteljons **zes** mitrailleuses en aan een escadron Cavelerie **twee** dito's toegevoegd. Dit ter africhting van mitrailleur-compagniën bij de vechttroepen. Het spreekt van zelf dat mobiele colonnes, door deze combinatie van twee wapens, aanmerkelijk aan kracht en *ausdauer* winnen en zoowel bij binnenlandsche onlusten als bij eventueele *coups de main* flink van zich kunnen afslaan.

Ook de circulaire dd. Batavia, 4 Juni j.l. No. 11, wijst op een voortdurend waken voor onze Koloniale slagvaardigheid, zoo die ooit mocht noodig zijn tegenover den B. V.

„*Gouverner c'est prévoir*" en dat doet onze Gouverneur-Generaal overal op flinke, doortastende wijze. Tegenwoordig moet, van af 1 Juni, kwartaalsgewijze aan het Departement van Oorlog een staat worden aangeboden van:

1o. alle gepensionneerde officieren van het Indisch leger, die zich in het afgeloopen kwartaal in eenig gewest of residentie hebben gevestigd, met vermelding hunner woonplaatsen,

2o. alle mutatiën, betrekking hebbende op verandering van woonplaats en overlijden van de gepensionneerde officieren.

Dat alles voor, of beter gezegd, **tegen** dien B. V.

Terwijl uit China af en toe berichten komen van Boksers-bewegingen, die telkens heeten onderdrukt te worden, schijnt het daar te lande toch nog niet geheel pluis te zijn. Het komt ons voor en dat zal niet zoo ver van de waarheid afwezen, dat het uitgestrekte rijk, met zijn ± 350 millioen inwoners, te groot is om behoorlijk te kunnen geregeerd worden, om alles altijd overal rustig te houden. Wij zullen wel telkens dergelijke alarmeerende berichten ontvangen. De Europeesche mogendheden, die belangen hebben in die verre streken, houden gedurig het oog op gindsche toestanden gevestigd.

In Midden- en Zuid-Amerika schijnt het in de laatste dagen tot gunstiger afwikkeling te zullen geraken; wij vernemen althans vage geruchten van vredesonderhandelingen in Columbië en van het onderwerpen van grensgeschillen tnsschen andere zuidelijker gelegen staten, aan het arbitreerend oordeel van bevriende mogendheden.

FEUILLETON.

Over kopergiet- en zilversmeedkunst der Javanen.

Lezing gehouden in het tentoonstellingsgebouw van „Oost en West" op 14 Juni 1902, door J. E. Jasper.

(Slot.)

Aan mijn voordracht voeg ik als slot een korte bespreking van de Javaansche zilversmeedkunst toe, meer speciaal van de vervaardiging van grof filigraanwerk, ook omdat ik weet, dat een verklaring van de gevolgde werkwijzen bij dit vrij onbekende onderdeel van nijverheid velen van u zal interesseeren. Te Soerabaja heb ik juist kortelings geleden een zilversmid bezocht, die bezig was de laatste hand te leggen aan een z.g. »*kaloeng katessan*«, een ketting, zooals men jonge bruiden om den hals doet en die gewoonlijk bestaat uit een drie- of vierdubbele rij van zilveren »*kembang tandjoeng*«, schakels waartusschen kleine emblemen zich bevinden, terwijl het grootste embleem van grof filigraan-bloemwerk geheel onderaan hangt.

De zilversmid gebruikt als grondstof het metaal van den Singapore'schen dollar, waarvan heel kleine stukjes worden gedaan in het petieterige smeltkroesje, dat niet grooter is dan een kippenei en van dezelfde stoffen is vervaardigd als de »*kowi*« van den kopergieter.

Deze smeltkroesjes zijn juist groot genoeg om elk een dollar gewicht aan zilver te kunnen bevatten, en kosten f 0.35 per 100 stuks.

Zoodra het zilver, boven een vuurtje van een speciale soort houtskool, tot smelting is gekomen, wordt het kroesje met een tangetje uit den primitieven oven genomen, en giet men den gesmolten inhoud over in een ijzeren of koperen schuitje, waarin, ter voorkoming van aankleving, wat olie is gedaan en waarin het zilver een platte en lange vorm krijgt. De bedoeling bij deze bewerking is dus, om het edele metaal in een vorm te hebben, die zich beter leent tot het bepletten, het smeden, het slaan tot dunne reepen en het trekken tot draad.

Voor het vervaardigen van de *kaloeng katessan* nu, is het noodig eerst afzonderlijk de bloempjes te maken, die onderling verbonden met draadjes zilver, een geheele plaat, één geheel stuk filigraan-werk zullen uitmaken.

Voor het vormen van dergelijke bloempjes heeft de zilversmid zijn eigen stempels, zijn »*tjaps*«, die hij in het, uit het schuitje gehaalde, plaatje zilver slaat.

De daardoor vrijgekomen bloemornamentjes moeten nu met zilverdraadjes aan elkander worden gelascht, hetgeen ik U door een teekening op het bord duidelijk zal maken.

Ook het trekken van draad is een afzonderlijk deel van nijverheid, dat in de krottige werkplaatsen van zilver- en goudsmid wordt beoefend. Hier te verklaren, *hoe* het wordt beoefend, zou te ver voeren; ik volsta met de mededeeling, dat de Javaansche zilversmid voor het trekken van draad slechts een nijptang en het van diverse gaatjes voorziene vormijzer noodig heeft.

De verkregen draadjes dan worden verknipt tot stukjes van de verlangde afmeting; deze worden verbogen en zullen dienen als de steeltjes der bloempjes, die te voren met de stempels zijn gevormd.

De zilversmid heeft dus nu een heele collectie zilverdraadjes en teere bloemornamentjes. Hoe moeten deze allen nu zoo aan elkander gevoegd worden, dat daaruit een *á jour* bewerktlijkend embleem wordt gevormd?

Misschien volgt nu juist het meest artistieke deel van des zilversmids arbeid, omdat het nu aankomt op smaak en kunstzin.

Draadjes en bloempjes worden nu op een dun ijzeren plaatje gerangschikt tot een embleem; samengesteld met een dun tangetje plaats de smid het eene ornamentje naast het andere, voegt hij er de gebogen draadjes bij, die dienst moeten doen als bloemsteeltjes, neemt hij weer op, wat misplaats is, en peutert en wriemelt hij met de petieterige stukjes zilver net zoo lang, totdat hij op het ijzeren plaatje een ornament heeft verkregen, dat volgens zijn smaak, ook na het vergloeien bij het lasschen, zuiver van lijn zal zijn.

Op die wijze worden platen verkregen, wier ornamentale teekening, *zooals u ziet*, subliem is.

De Javaansche zilversmid, gekomen aan dezen, zoo veel geduld en onverstoorbare kalmte vereischenden arbeid, beschouw ik als de bescheiden artist, bezig met het opbouwen van miniatuur zilverklokjes uit de door hem zelf vervaardigde zilver-blokkendoos. Bijna met inhouden van zijn adem, aanschouwt men deze prutsige bezigheid, bevreesd als men is, dat zelfs na uren en uren de zilversmid de zoo kwieke zilverstukjes toch niet tot een artistiek ensemble zal weten te rangschikken; en als hij na eenige minuten zich weer opricht, dan ziet men op het vies-zwarte ijzeren plaatje de exquize à jour teekening van een embeem dof-wit afsteken en dan eerst voelt men, dat de Javaan kan zijn de instinct-artist — indien ik hem zoo noemen mag — de artist, wien ongerepte kunst is aangeboren.

Het ijzeren plaatje met gerangschikte stukjes zilver ligt nog steeds voor den zilversmid; de stukken moeten natuurlijk aan elkaar gelascht worden, maar hoe dat mogelijk is, beseft men nog steeds niet, omdat men niet anders denkt, dan dat bij de minste beweging van aanvatten of opnemen de zoo zorgvuldig plaats gehad hebbende rangschikking der ornamentjes geheel verbroken zal worden.—

Maar de zilversmid weet met zijn lenige vingers eerst nog de aan elkaar te hechten uiteinden met borax te bedruppelen en met kleine stukjes laschmetaal - een alliage van zilver en koper — te bekleven. Dan wordt het plaatje heel voorzichtig opgenomen en op een komfoortje met houtskool gelegd. De *pelita* (olielampje) wordt aangestoken en bij het plaatje de vlam brengend, blaast de zilversmid deze op het zilveren embleem. Door dit begloeien wordt de lassching binnen enkele seconden tot stand gebracht.

Over het vastzetten van de ruwe edelsteentjes of de z. g. *mata jakoët* in de bloem-ornamentjes zal ik kortheidshalve niet anders zeggen, dan dat dit werk op primitieve wijze plaats heeft met boortjes en tangetjes en dat als email voor het schitterend doen uitkomen van de edelsteentjes ivoorasch wordt gebruikt.

De zilversmid, dien ik bezocht in Ampel, de klassieke streek van Soeraja'sch kuntnijverheid, had een bestelling gekregen van een *hadjie* (Mahomedaanschen priester), om voor diens dochter een halsketting te maken ter waarde van f 50.—; de besteller leverde de edelsteentjes, de vervaardiger zorgde voor de aanschaffing van het zilver.

Om het werk spoedig klaar te krijgen, had hij twee jonge zilversmids-leerlingen in dienst genomen, knapen, die al heel handig waren en die hem goed hielpen.

Ze kregen geen dagelijks loon, maar de zilversmid had ze beloofd de som van vijftig gulden, waarop reeds een voorschot van f 25 was ontvangen voor aankoop van materiaal en grondstof, eerlijk met hen te zullen deelen. Met z'n drieën waren ze reeds een maand lang aan den arbeid en de, zoo edel van omlijning en lugtigheid doende, halsketting naderde nu eindelijk zijn voltooiing.

Of hij dan veel winst had?

Neen, veel verdiende hij niet, antwoordde hij, toen ik hem die vraag stelde; hij moest gauw klaar zijn, daarom had hij de twee knapen in dienst genomen; anders werkte hij alleen.—

Ziet u mijn hoorders, toen ben ik met een gevoel van innigen spijt gegaan uit het bedompte, rookerige, roeterige vertrekje, waar de bescheiden Javaan *zulke* kunststukken wist te produceeren.

En omdat over het algemeen de Inlandsche artist zoo armzalig slecht betaald wordt voor zijn toch zoo bewonderenswaardigen arbeid, zal het nu ook mijn vast streven zijn, er voor zorg te dragen, dat de Inlandsche kunst niet in de diepste hoekjes van de kampongs verborgen blijft.

Ik heb gezegd.

J. E. Jasper.

In Afrika steekt de cholera weder 't hoofd op, met name in Egypte. De gevreesde ziekte staat dus bijna voor de poorten van Europa. Ook die vijand der menschheid gaat loerend, voet voor voet, vooruit; niets belet zijn voortgang, al wordt er nog zoo streng tegen gewaakt. Hygiënische middelen moeten daarom de voornaamste wapenen zijn tegen dien akeligen indringer.

Italië, dat sedert ruim een week weder op goeden voet met Zwitserland staat, zoekt het, naar het schijnt, wederom elders. Niet bepaald om ruzie te zoeken, maar om machtsvertoon te démonstreeren.

Waartoe anders die kolossale vloot naar Tripoli gezonden? Dààr is niet veel land, wat tot het jonge Rijk behoort. Er werd reeds op gezinspeeld, dat Engeland zulk machtsvertoon wel eens zeer euvel zou kunnen opnemen. In alle geval heeft Turkije direct een groot transportschip met 600 man versterking naar die Noord Afrikaansche streek gezonden en daar reeds ontscheept.

De monarchen schijnen, onder al die bedrijven door, hunne zomerdagen al reizende door te brengen. De Duitsche Keizer aan 't hoofd toeft reeds ongeveer 2 weken op de zilte baren en is nu te of nabij Reval, misschien weêr „daheim zurück". De Italiaansche koning is of gaat op reis. Koning Karol van Roemenië is ook met zijn gemalin (Carmen Sylva) aan het trekken door Zuid-Europa. De koning der Belgen is steeds op reis en tuf tuft overal ter wereld langs 's Heeren wegen, nu en dan het nieuwerwetsche vervoermiddel aan boord medevoerend, om dan weêr verder heen te stoomen. Zijn gemalin moet nabij Spa bedenkelijk ziek liggen. H. M. zal het misschien nog wel eenige tijd volhouden, maar van volkomen herstel schijnt bij de hooge, oude lijderesse geen sprake meer te zijn.

En terwijl het politieke leven in de buitenlandsche brouwerijen kalm door blijft gaan, zij het dat de gekroonde hoofden hun land al dan niet tijdelijk verlaten, valt er, wat de binnenlandsche aangelegenheden van Frankrijk betreft, te melden, dat de strijd tusschen Staat en Kerk nog lang niet aan het laatste stadium is gekomen. Wij zullen zien, wie 't op den langen duur zal winnen en welke gevolgen de genomen maatregelen tegen de congregaties na zich zullen slepen.

Engeland begint zich nu inderdaad op de a. s. Kroningsfeesten voor te bereiden.

Dat dit, na al de ondervonden teleurstellingen, niet zoo *con amore* geschiedt, is overbekend. Men heeft er reeds te veel geld bij verspeeld en dan . . . . . . het Engelsche volk is, over 't algemeen, toch nog mensch genoeg, om met zijn Koning te gevoelen, hoe vreeselijk al dat vertoon zal zijn. Een man, gebukt onder veel zorgen, reeds in zijn eerste regeeringsjaar, gekweld door een zware ziekte, waarvan hij te nauwernood slechts ten halve is hersteld, zoo, dat hij eer in een ziekenkamer dan in een staatsie-karos behoort, zoo'n man moet en zal, volgens de traditiën des lands, zijn kroningstocht door London's straten, langs pleinen en tusschen *en haie* opgestelde troepen houden. Arme afgebeulde man! 's Lands wijs 's Lands eer. C.

Oost-Indische berichten.

De misère op Java. — Aan het officieele **rapport omtrent den aard der voedingsmiddelen in de residentie Semarang** over de maand **April 1902** ontleenen wij het volgende:

Van het *rijstgewas* waren tot en met ultimo April de volgende uitgestrektheden *mislukt*:

In de afdeeling	Semarang	4377	bouws.
„ „ „	Pali	16800	„
„ „ „	Djapara	500	„
„ „ „	Kendal	100	„
„ „ „	Demak	23700	„
„ „ „	Grobogan	15000	„
	Samen	60477	bouws.

of ruim 42000 Hectaren.

Bovendien waren in *Demak* en *Semarang* respectievelijk 13240 en 130 bouws door ziekten aangetast, terwijl zich in *Pati* de *rupsenplaag* uitbreidde. Waar de rupsen zich *niet* vertoonden, was de oogst in *Pati* gunstig.

In het begin van April stond het rijstgewas *door de geheele residentie* zeer goed, maar tengevolge der ingevallen droogte werden de vooruitzichten op de niet-bevloeide velden overal minder gunstig, vooral in *Grobogan* en *Demak*, **zoodat mislukkingen op groote schaal worden verwacht.**

In *Semarang* en *Grobogan* werd een *goed* product verkregen van 1500 en 1000 bouw rijstaanplant; in *Djapara* een goeden oogst van pl. m. 900 en een middelmatigen van pl. m. 600 bouw. — In *Kendal* was de oogst *bevredigend.*

De *overige voedingsgewassen* (andere dan rijst) stonden over het algemeen:

goed in . . . . . Semarang
Grobogan
en Salatiga.
bevredigend in . . Kendal
en Pati
middelmatig in . . Demak
en Koedoes.

In de afd. Djapara werd een mooie oogst verkregen van ruim 5500 bouw, doch had de jonge aanplant gebrek aan water.

De invoer van rijst in de residentie Semarang bedroeg 1,156,200 Kilo.

Dit rapport mag *uitvoerig* heeten; toch heeft men er weinig aan door *het achterwege blijven van cijfers ter vergelijking.*

60,000 bouw padiaanplant mislukt kan *veel* zijn maar *weinig* óók, dit hangt af van de *totale beplante* uitgestrektheid. — Het model voor het maandrapport over den stand der voedingsmiddelen **deugt heelemaal niet.** Zulke modellen moest de Regeering laten opmaken door **mannen van de practijk**, door menschen, die bij ondervinding weten, welke bezwaren er aan de levering der verlangde gegevens verbonden zijn.

Volgens de Semarang-Ct wordt de **Witte-Kruis-Kolonie** bij *Salatiga* hoe langer hoe meer door Europeanen bezocht. — Sommige bezoekers werden ontvangen met een uitbundig „hoezee"! van de kinderen. *Ds. Breijer* verscheen met een groot gezelschap van dames en heeren, waaronder verscheidene heeren onderwijzers.

Een administrateur in de Vorstenlanden zond ruim 5½ pikol (*) suiker aan de Kolonie.

Onlangs tracteerde de babah *Boejoet*, broodbakker te Salatiga, al de kinderen der kolonie op zoete broodjes. Toch blijven enkele kinderen lijden aan een sterk heimwee naar hun desa.

(*) 1 picol is ruim 61 K.G.

Tio Tian Siat, gewezen consul van China te Singapore. *Tjiong Jong Hian*, majoor titulair der Chineezen te Medan, *Tjiong Tsiok Tia*, kapitain-titulair der Chineezen te Medan, en *Khoe Tiau Tiong*, luitenant-titulair der Cheneezen te Tandjoeng-Balei [Asahan] hebben een som van f 10,000 ter beschikking van den resident der Oostkust van Sumatra gesteld ten behoeve der noodlijdenden op Java, meldt de *Deli-Courant.*

Waar blijven de *Nederlandsche*, door Indië rijk geworden millionairs?

Volgens *de Locomotief* van 30 Juni jl. was er bij het **Semarangsche Comité voor zieke en behoeftige inlanders** (zooals men weet den 9den dier maand tot stand gekomen) reeds f 4324.50 aan bijdragen ontvangen.

Uit *Salatiga* schrijft men dd. 25 Juni aan *de Locomotief*;

„Heden morgen werden op den pasar verscheidene ouderlooze kinderen opgepakt, die in de goten en riolen lagen te slapen. De politie-opziener liet de arme drommels naar de Witte-Kruis-Kolonie te *Warak* brengen". —

Deze kolonie zal waarschijnlijk spoedig 700 à 800 zielen tellen. — Hoe die mannen, vrouwen en kinderen allen werk te geven? Dit is een probleem, dat den heer Van Emmerik natuurlijk veel bezig houdt.

Hij houdt zich daarom aanbevolen voor de toezending van vakboeken over klein-industrie.

De **Cholera**. — 't Is opvallend, zoo betrekkelijk weinig cholera-gevallen zich te *Semarang* voordoen, vergeleken bij andere plaatsen in Indië. Zoo kan men in de Semarang-Conrant van 27 Juni j.l. het volgende berichtje lezen: „In de laatste 24 uren zijn hier weder geen cholera-gevallen voorgekomen. Het cholera-hospitaal aan de *Kali Baroe* is leeg."

Volgens *de Locomotief* overleed den 29sten Juni aan cholera een inlandsche vrouw van de kampong *Pontjol-Tonjo*, terwijl den avond te voren de sergeant-timmerman *Spelman*, behoorende tot de equipage van de *Piet Hein*, met verschijnselen van cholera in het militair hospitaal (te Semarang) werd opgenomen. Den 30sten was zijn toestand bevredigend en hij was de *eenige* lijder in de besmettelijke afdeeling dier inrichting; het cholera-hospitaal op *Kali Baroe* was ook toen leêg.

Een inzender schrijft aan *de Locomotief*:

„Nu zoo overal weêr de cholera rondwaart, viel er mijn aandacht op, dat van bestuurswege wel goed wordt toegezien op zindelijkheid in kampongs, dat aangeraden wordt geen kaliwater te drinken of scherpe vruchten te eten, maar ik meen dat men niet genoeg acht geeft op het eten van **visch, garnalen** en **trassi.** Als toch het water bacillen bevat, zou dat gedierte die niet even goed binnen krijgen? Wordt er geen gedroogde of gezouten visch aangevoerd, vaak op roekelooze wijze, uit Achter- of Voor-Indië of China?

Zien we niet gedurig, hoe manden vol gedroogde visch naar de desa's gaan? Van waar anders die gevallen *in vaak hooggelegen kampongs, terwijl andere geheel of bijna vrij blijven*? Die visch wordt niet altijd gekookt of toebereid. Zou dit misschien een verklaring zijn voor het groote percentage inlanders en Chineezen die het slachtoffer worden, terwijl gevallen bij Europeanen sporadisch blijven? Mij dunkt dat het wachtwoord moest zijn: onthoud u in deze tijden zooveel mogelijk van visch, garnalen en vooral van trassie. Is misschien *vischvergiftiging* niet vaak oorzaak; deze toch veroorzaakt alle verschijnselen van cholera, maar moet natuurlijk anders behandeld worden."

Volgens een bericht in de *Java bode* moet de ziekte ook in het zoo hoog gelegen lustverblijf van den Landvoogd te *Tjipanas* haar intrede hebben gedaan. „Een der huisjongens werd er door aangetast en stierf. De gasten van het nabijgelegen hotel te *Sindanglaja*, als door een paniek getroffen, verlieten de plaats en de echtgenooten en kinderen van de adjudanten van Zijne Excellentie en de kinderen van den algemeenen Secretaris vertrokken ijlings naar Buitenzorg". „Ik hoor", zoo heet het verder, „dat in de kampongs te Tjipanas, Sindanglaja en Patjet de gevreesde ziekte sedert geruimen tijd heerscht, maar dat de gevallen verzwegen zijn, evenals dit te Bandoeng plaats had, toen men daar de komst van den Gouverneur-Generaal verwachtte".

Naar aanleiding van te *Padang* de ronde doende sensatie-berichten over de cholera, bevat de *Sumatrabode* een ingezonden stuk van *Dr. Fiebig*, chef van het hospitaal aldaar, waaruit blijkt, dat die berichten zeer overdreven zijn. Aan het slot van zijn schrijven zegt Dr. Fiebig:

„De in het archief aanwezige cholera-statistiek, die over een lange reeks van jaren loopt, leert dat de ziekte hier ter plaatse *nooit epidemische uitbreiding* heeft gekregen, uit welk feit men de conclusie mag trekken, **dat te Padang iets bestaat, wat de ontwikkeling van het choleravergift tegenhoudt.** Daarmede is nu niet gezegd, dat wij hier ter plaatse volkomen gevrijwaard zijn van het uitbreken van een epidemie, maar wij mogen toch uit een en ander de hoop putten, dat ook dit jaar de ziekte een slechts geringe uitbreiding zal krijgen."

Uit *Malang* vernam de *Soer. Ct.* dat de cholera daar weder velen aantastte, terwijl menigeen er aan bezweek. **Er is gebrek aan geneeskundige hulp voor den kleinen man.** De assistent-resident verzocht den resident van Pasoeroean om met den meesten spoed een dokter-djawa te zijner beschikking te stellen. Indertijd, toen de cholera te *Soerabaia* heerschte, werd een dokter-djawa van Pasoeroean daarheen gedirigeerd, doch deze keerde tot heden niet terug. Het gebrek aan inlandsche geneesheeren wordt nu duchtig gevoeld, te meer, nu velen van hen 's lands dienst verlieten om over te gaan in particuliere betrekking, bij den mijnbouw. De directeur van Onderwijs wordt van alle kanten lastig gevallen met aanvragen om dokters djawa. Zal, zoo vraagt het blad, de regeering er willicht ten slotte toe overgaan, deze geneesheeren beter te bezoldigen?

Den 27sten Juni j.l. had de **plechtige opening** plaats van het **aquaduct over de Pémali-rivier** te Pontjol, (afdeeling Brĕbĕs, residentie Pekalongan. Daarbij waren tegenwoordig: het geheele ingenieurs- en opzichters-personeel der irrigatie-sectie Tegal-Pekalongan, de resident van Pekalongan, de chef der 2de Waterstaats-afdeeling, de Europeesche en inlandsche hoofden van bestuur van Tegal en Brebes en eenige administrateurs van nabijgelegen suikerfabrieken.

In een sierlijke, in moorschen stijl opgetrokken, feesttent werd den aanwezigen een welkom toegesproken door den chef der 2de W. A., waarop deze het woord verleende aan den chef der werken, den ingenieur *Lamminga* tot het houden eener rede, waarin hij aan een kort overzicht van de geschiedenis der *Pemali*-bevloeiing liet voorafgaan een woord van dank voor de belangstelling vooral van de zijde van de particuliere industrie. Hij verwachtte, dat deze bijeenkomst tot grootere belangstelling zou leiden en belangstelling tot waardeering van kunstmatige bevloeiing. — De irrigatie op Java is nog een jonge wetenschap en behoeft de *opbouwende* kritiek van belangstellenden, in de eerste plaats die van het bestuur als vertegenwoordiger van den Javaanschen landbouwer, maar ook die der groote landbouw-industrieelen, wier bekendheid met agrarische toestanden van groot nut kan zijn voor den ingenieur. Hierna werden met het vereischte cermonieel door den resident van *Pekalongan* en den regent van *Brebes* de schuiven geopend, die het water toelieten tot het grootsche kunstwerk, dat nu een bevloeiing van ruim 30,000 bouws van levend water verstoken sawahs aan gene zijde der prise d'eau en de Pemali mogelijk maakt.

Het was den leider der werken een niet geringe voldoening, toen hem dadelijk na de plechtigheid een telegram van Z. E. den Gouverneur-Generaal werd ter hand gesteld, waaruit diens bijzondere belangstelling en waardeering bleek.

Terwijl de volksspelen een aanvang namen onder de niet minder opwekkende tonen van gamelans als die van een uitgelezen fanfare-corps, vereenigde het gezelschap zich aan den feestdisch.

Met een door den ook aanwezigen chef van exploitatie der Semarang-Cheribon Stoomtram-Mpij. welwillend verstrekte extra-tram keerden de meeste feestvierenden tegen den avond huiswaarts. (*Loc.*)

„Ieder zal zich nog herinneren, hoe eenige jaren geleden een geweldige **uitbarsting** van den **vulkaan Sméroe** aan vele inlanders en eenige Europeanen het leven kostte, vooral door het gemis van geschikte gelegenheid, — hier een **overbrugging**, — om veiligheidshavens te bereiken.

Hoewel de rivier, die tusschen de steeds bedreigde en in gevaar verkeerende koffie- en andere perceelen, en meer veilige streken, in den regel bij het overtrekken niet het minste gevaar oplevert, kan diezelfde rivier, bij uitbarsting. van een kabbelend beekje in een met donderend geweld voortgestuwden bergstroom veranderen, alles verzwelgende en meêvoerende wat tegenhoudt, den stroom belemmert; . . . . . voor de vele honderden, ja duizenden, bestaat dan doodsgevaar.

Aan den resident van Pasoeroean, zoo lezen wij in de Soer. Ct., komt de eer toe, bij het Gouvernement steeds aangedrongen te hebben om op een geschikte plaats den zooveel levensgevaar opleverenden bergstroom te overbruggen, en dat werk, hoezeer ook op hoogst bescheiden voet, is nu onlangs door den Waterstaat aan het Binnenlandsch Bestuur opgeleverd."

(*Loc.*)

Tot het reeds lang voorgenomen **bezoek van den Soesoehoenan van Solo aan Semarang** heeft, volgens *de Locomotief*, de Gouverneur-Generaal zijne toestemming gegeven. Aan dat bezoek zullen echter eerst besprekingen moeten voorafgaan tusschen de residenten van *Solo* en *Semarang* en eerstgenoemd hoofd van gewestelijk bestuur zou daartoe naar Semarang overkomen.

Naar het blad verneemt, acht de resident van Semarang de komst van den Soesoehoenau, *althans nu*, niet wenschelijk met het oog op de hoewel nog sporadische gevallen van cholera, die zich daar hebben voorgedaan, wijl van heinde en ver het volk hierheen stroomen zal, om den vorst te zien en zulk een ophooping van menschen der verspreiding van die ziekte niet dan bevorderlijk kan zijn. Deze quaestie zal op de conferentie der beide residenten een voornaam punt van bespreking uitmaken.

Inderdaad had de Solosche vorst voor z'n bezoek moeilijk een ongunstiger tijdstip kunnen uitkiezen. De Europeesche en Inlandsche bestuursambtenaren, die, in deze moeilijke omstandigheden, al hun tijd en al hun krachten noodig hebben voor de behartiging van de belangen der bevolking, zullen nu, wie weet hoeveel daarvan moeten besteden aan de regeling van al hetgeen verbonden zal zijn aan het hoogstwaarschijnlijk heel weinig nut-stichtend vorstelijk bezoek.

Volgens *de Locomotief* zal het gevolg van den Soesoehoenan uit 1000 personen bestaan. Duizenden en nog eens duizenden inlanders zullen natuurlijk van heinde en ver komen, om het vreemde schouwspel te zien. En de geheele politie (het geheele bestuur) zal al haar krachten noodig hebbeu, om het zaakje behoorlijk te doen afloopen.

Men klaagt zoo dikwijls over den door het Binnenlandsch-Bestuur gepresteerden arbeid, maar welk corps wordt ook zoo telkens en telkens in zijn arbeid gestoord, geplaagd en gesard met allerlei futiliteiten op de meest ongelegen momenten?

Nauw hebben wij het bovenstaande nêergeschreven, of wij lezen in de *Semarang Ct.*:

„Van officieele zijde wordt ons medegedeeld, dat de Soesoehoenan van Solo **niet** hier komt." —

De Locomotief bevestigt dit en voegt er aan toe, dat de Vorst zijn bezoek *voorloopig* heeft uitgesteld wegens den rouw, door het Solo'sche hof aangenomen over den dood van zijn broeder.

Drie loodsen te *Soekaboemi* waarin **koempoelans met slechte bedoelingen** werden gehouden, werden in den nacht van 20 op 21 Juni omsingeld, bij welke gelegenheid 42 inlanders gevangen werden genomen. Het opvatten ging niet zonder verzet der vergaderden, zoodat aan wêerszijden eenigen gewond werden.

De wedanā had die loodsen wel zien oprichten, doch meende, dat zulks was geschied op lastvan den tabaksplanter *Gercher* en ten behoeve van diens onderneming. Een gesprek tusschen een employé, van dien heer en den wedanā over het inhuren van gronden, leidde tot de ontdekking.

In den na-avond van den 21sten Juni brandde een schuur van den heer *Gercher* af met 100000 pond tabak. Uit alles en vooral uit de handelwijze der bevolking bleek, dat de brand door kwaadwilligen was aangestoken.

West-Indische Berichten.

Voorloopig verslag over de Begrooting en memorie van antwoord.

II. In het *Voorloopig Verslag* komt een mededeeling voor omtrent een „onwillig boschnegerhoofd *Allamoen* die zich als eigenaar van de Coppenamestreek opwierp. Zou hij vroeger reeds de expeditie Bakhuis hebben aangehouden, nu onlangs had hij zich weer verzet tegen het voorttrekken van een gezelschap dat toestemming had, om hout te gaan kappen boven de Raleighvallen, — naar aanleiding waarvan gevraagd werd, wat het Bestuur voornemens was te doen *ter handhaving van zijn gezag* in dat distrikt.

Wij vreesden al eerlang te hooren van een militaire expeditie noodig om het eigenmachtige hoofd tot rede te brengen: van een hernieuwde Boschneger-oorlog.

Gelukkig zal 't niet zoo'n vaart loopen.

Wat de moeilijkheden met de Coppename-expeditie aangaat, dit bleek een dubbeltjes-kwestie te zijn.

De boschnegers, die den tocht als huurlingen hadden meegemaakt, wilden reeds op de terugreis in Copencrisi, — het dorp van het opperhoofd Allamoen, — hun loon uitbetaald hebben; maar de leiders van den tocht hadden, — wat begrijpelijk is, — geen zakken met rijksdaalders bij zich. Eenige heethoofden, — bang wellicht ten gevolge van vroegere ervaring, — dat, wanneer de eerlijke Europeanen eenmaal weg waren, ze zouden kunnen fluiten naar betaling, trokken de boot waarin de heeren tot vertrek gereed zaten weer op het drooge. Betergezinden en meer vertrouwenden duwden de boot echter weer te water en de bedreigden konden zonder verderen overlast hun terugreis vervolgen.

Het tweede geval betrof het tegen houden van den heer Germain Castle die voor zijn lastgevers cederhout in Coppename ging bewerken door den Boschnegerkapitein *Paulus*, zooals hij beweerde, namens *Allamoen*. Ook deze zaak liep tot een bevredigend einde.

Allamoen en zijn „raadsheer" *Marcus Mentor* die naar Paramaribo waren gekomen, werden ernstig over hun optreden onderhouden en ze erkenden ongelijk, betuigden hun leedwezen over 't gebeurde en beloofden beterschap.

Een strafvervolging tegen kapitein Paulus werd niet wenschelijk geacht, om . . . . . . omdat het toch niet mogelijk zou zijn de hand op hem te leggen. Groot gelijk! Krijgertje spelen, doen we in onze koloniën genoeg.

Bij beoordeeling van kwesties met de *Boschnegers*, wordt in de *memorie* gezegd, moet men zich deze niet voorstellen, als verzet tegen het *gezag*. In den regel zijn zij niets anders dan uitvloeisels van een onjuiste meening van hen dat zij rechten hebben, die zij zich niet door den eerste den beste willen laten ontnemen. Zoodra echter aan den boschneger door iemand aan wiens woord hij gezag hecht, beduid wordt dat hij ongelijk heeft, is het uit met alle onregelmatigheid.

Een waar woord, welks beteekenis tegenover natuurmenschen en volken maar al te dikwijls in den wind wordt geslagen. Met takt en gezag, — gesteund door rechtvaardigheid en eerlijkheid, — brengt men het bij hen steeds 't verst.

Evenals bij vorige gelegenheden werd ook nu weer aangedrongen op vrije passage per Gouv. vaartuigen voor leden der Kol: Staten die zich van toestanden buiten Paramaribo op de hoogte zouden wenschen te stellen.

Dit recht wordt als regel gegeven, zonder dat 't op een verordening steunt, aan godsdienstleeraren en geestelijken en nog onlangs was 't verleend aan den heer O' Ferrall in 't belang van zijn boek over de cacaokultuur.

De Gouverneur wenscht echter ook nu weer de reislustigheid der Staten-leden niet in de hand te werken.

Z. E. beweert dan ook niet, dat hij bedoelde vrije passage niet zou *kunnen* geven, maar meent, dat hij dit niet *behoort* te doen.

Of 't streng doorvoeren van deze opvatting juist gezien is? Er zouden gevallen te noemen zijn, waarbij 't wellicht zelfs niet ondienstig zou wezen. om leden een wenk te geven, dat een reis hier of daar heen zijn nut kon hebben. Al was 't alleen om „van opinie te veranderen."

Aan een *Verbeterhuis voor jeugdige vagebonden* wordt ook in Suriname meer en meer behoefte gevoeld. Reeds eenige jaren geleden is in brieven van enkele notabelen in de Kolonie deze zaak ter sprake gebracht, maar er werd nog niet veel van vernomen. In het *Verslag* werd gevraagd, hoe 't met die zaak stond en of niet een proef kon genomen worden, om jeugdige vagebonden onder politie-toezicht landbouw en ambachten te laten uitoefenen of wel hen op *Domburg*, waar reeds een timmerschool voor jongens bestaat, te plaatsen.

De Gouverneur, belovende om te onderzoeken wat in die richting gedaan kon worden, wees er echter op, dat de kwestie niet zoo eenvoudig was als deze scheen. Waar men in 't wezen der zaak een opvoedingsgesticht of tuchtschool bedoelt, zou er nog al gebrek aan overeenstemming zijn tusschen het beoogde doel en het aangewend middel en wie „in aanmerking komen" voor zoodanige inrichting, is ook zoo eenvoudig niet uit te maken.

Wat de timmerschool op Domburg betreft daarop zijn jongens die zich vrijwillig aanmelden terwijl nu en dan enkele jongens daar op verzoek of met toestemming der ouders geplaatst en onder politietoezicht gesteld werden.

Hoe 't zij, de niets of liever kattekwaad en gemeene streeken uitvoerende en sterk dobbelende jeugd, die langzamerhand tot boosdoeners opgroeit, is ruim vertegenwoordigd en een verbeterinrichting voor hen zou der maatschappij en hun in elk geval ten goede komen.

Ook een goed stelsel van Bakteriologisch onderzoek, zoo bij uitstek noodig in de tropen, werd weer ter sprake gebracht.

In het *verslag* was er op gewezen, dat aan daaromtrent gestelde eischen niet kon worden voldaan en dat voldoende kennis, maar vooral geoefendheid op het gebied van bakteriologie en mikroskopie, ontbrak en werd aangedrongen bij het Bestuur de Regeering te verzoeken bij 't uitzenden van Off. v. Gez. en

Apoth. v. h. leger de voorkeur te geven aan hen, die deskundig waren.

Voorgelicht door den Chef v. d. Mil. Gen. dienst werd in de *Memorie* geantwoord, dat wel degelijk meermalen onderzoekingen naar ziekte verwekkende mikroorganismen waren ingesteld, maar tevens toegegeven, dat een eigenlijk Bakterioloog daartoe de aangewezen persoon was. De Off. v. Gez., Apoth. v. h. leger en Paardenartsen volgen wel in Utrecht gedurende zes maanden een cursus in de bakteriologie, wat hen zeker een begrip geeft der methoden van en eenige handigheid in 't onderzoek, maar een bakterioloog en patholoog-anatoom wordt men niet door 't volgen van een cursus. Toch bleef de aanwezigheid van dergelijk onderlegden in Suriname zeer gewenscht.

Naar aanleiding van dit betoog had dan ook de Gouverneur aan den Minister verzocht voortaan een of meer der uit te zenden Off. v. Gez. de gelegenheid te geven zich te oefenen in de bakteriologie.

De Minister antwoordde, dat voorshands daaraan niet kon worden voldaan, omdat er geen Off. v. Gez. op dit oogenblik genegen waren bij de landmacht in West-Indië te worden gedetacheerd. Intusschen zou bij voorkomende gelegenheid op het verzoek worden gelet.

Als de oplettendheid van den Minister nu maar niet vermindert, als hij kennis neemt van de meening van den Chef v. d. Mil. Gen. dienst in Suriname, waar deze het waarschijnlijk acht, dat in de toekomst de boven besproken onderzoekingen door den a. s. kolonialen plantkundige met goed gevolg zouden kunnen worden verricht.

Wij zouden die kans al zeer *onwaarschijnlijk* vinden. En omdat zijn onderzoekingen zich in een heel andere richting zullen bewogen hebben en zullen bewegen, maar vooral ook, omdat deze geleerde in de eerste *jaren* wel wat anders te doen zal hebben, dan zich bemoeien met hetgeen niet strikt tot zijn werkkring behoort.

In een vorig nummer deelden wij mede, dat de brandwaterleiding in Paramaribo gereed was gekomen, waardoor het brandwezen in de hoofdstad in zulk een aanmerkelijk beteren toestand verkeerde.

Door de Staten was aan het Bestuur in overweging gegeven, als gevolg van deze verbetering een „Brandtaxe" te heffen van de brandassurantie-maatschappijen.

Deze overweging is door het Bestuur toegezegd.

Komt dit tot stand, dan zou waarlijk Suriname het Moederland door 't heffen van een in alle opzichten billijke belasting in een belangrijk financieel-ekonomisch punt vóór zijn.

De kwestie van stadsverlichting, 't zij electrisch of met gas, is nog in onderzoek, maar er is beloofd, dat deze aangelegenheid „zoodra mogelijk" ter hand zou worden genomen.

Ook wordt beloofd, dat „te zijner tijd" proeven genomen zullen worden omtrent de geneeskrachtige waarde van de *anti-lepera-heester*, — waarover wij vroeger het een en ander mededeelden, — en welke plant in den kultuurtuin wordt gekweekt.

Niet beloofd werd, dat er een onderzoek zou worden ingesteld naar een eigenaardige ziekte, die voorkomt onder de arbeiders bij goud- en balata-industrie, en reeds slachtoffers maakt.

Zulk een onderzoek wordt zelfs in de memorie „voorshands onmogelijk" genoemd.

Deze ziekte, bestaande in zwelling van het lichaam en hartkloppingen, vaak eindigende met den dood door hartverlamming, heeft in dat opzicht veel overeenkomst met beri beri, ofschoon zij in andere verschijnselen er weer van afwijkt.

Zeer te betreuren is, dat 't „onmogelijk" blijkt deze nieuwe ziekte in 't begin van haar optreden na te gaan en te bestudeeren; immers men mag aannemen, dat *nu* het opsporen van de oorzaak ('t zij deze in 't gebruikte voedsel schuilt, wat niet onmogelijk wordt geacht, of in iets anders) en 't waarnemen van de eerste verschijnselen minder bezwaarlijk zal zijn, dan als de ziekte zich meer verbreidt, wat we voor Suriname waarlijk niet hopen. Zoo'n soort beri-beri-plaag zou voor de Kolonie iets vreeselijks zijn.

Nog veel meer onderwerpen kwamen in 't *verslag* en de *memorie* ter sprake. 't Zou ons te ver voeren nog meer aan te halen, vooral daar 't meeste van huishoudelijken aard is. Later vinden wij allicht gelegenheid om op enkele dezer onderwerpen terug te komen.

Los en Vast.

Door B. A.

Een buitenlandsch reisje en daarna de voorbereiding tot een veel belangrijker reis, deden mij een tijd lang 't stilzwijgen bewaren; toch wil ik onder 't inpakken en in orde brengen van allerlei grootere en kleinere zaken maar niet zòò heengaan, zonder een woord van afscheid en een tot-weerziens, aan de welwillende lezers van beiderlei kunne, die mijn losjes daarheen geschreven stukskens in O. en W. volgden.

De groote, wijde zee stemt tot nadenken, evenals de wijde, wijde velden van Zuid-Afrika, en dáár zal over enkele weken mijn verblijf weder zijn. Kan ik van daaruit, naar ik mij voorneem, iets bijdragen, strekkend tot de bevordering der eigen koloniale belangen of tot het geven van een juister inzicht met betrekking tot oorzaak en gevolg van het afgespeeld drama in Zuid-Afrika, dan zal ik dat gaarne doen; men lette er toch vooral niet op, of 't geen B. A. schrijft mooi of deftig is, maar wèl, of 't geen hij hij zegt wààr is.

Aan stijl of zinbouw niet te kort doen, nu de eischen ten deze al hooger gesteld worden, en toch duidelijk langs den korsten weg, zeggen wat men wil, is bijna niet meer mogelijk!

Of 't echter altijd praktisch is, precies te zeggen, waar 't eigenlijk op aankomt, als men er lust toe voelt, betwijfel ik. Zoo zou ik bijv., aan die nijging toegevend, hopeloos ongeschikt zijn voor de functie van Buitenlandsch-Overzicht-schrijver in een Dagblad op aandeelen.

Ik vrees, dat mij in een onbewaakt oogenblik uit de pen zou rollen in een „Na den oorlog", bij 't eindeloos ziften van al wat Botha of de La Rey of de Wet gelieven te zeggen, iets van dezen aard:

„Om Godswil menschen, geef ons een nieuwen oor„log, of opstand in Z. Afrika, ter wille van onze cou„rant en van mijn baantje" en.... er uit was ik natuurlijk.

De zonderlinge logica, welke de *„penny a liners"* er op na houden, ontaardt nu in een dramaticaal kluchtspel, als de lezers der Buitenlandsche-rubrieken onzer couranten, er ten minste een memorie op na houden.

Zoo kon men in het ochtendblad eener courant van Zondag 27 Juli lezen, waar het gold eene — trouwens opgeworpen — Russisch-Japansch-Engelsche kwestie, in zake Corea:

„Engeland moet wel zwak staan in deze zaak, als „het die aan Arbitrage wenscht te onderwerpen."

Maar nu herinnere men zich toch, dat in de *Zuid-Afrikaansche* kwestie er telkens Engeland een verwijt van gemaakt werd, dat het *geen* Arbitrage wilde, omdat zijn zaak contra de Transvaal, als kampioen der uitlanders, zóó zwak was!

Vrage wanneer is n' oorlogs-zaak nu *niet* zwak?

Nog iets: een courant klaagde, over het feit, dat n' kwajongen, die door een heer naar 't politie-bureau zou zijn gebracht, door een dom en nimmer naar de rechtskwestie vragend straatvolk werd ontzet, dat dit volk der jeugd daarmee n' slecht voorbeeld geeft: En zoo voedt het volk onze jeugd op! riep de verontwaardigde Redactie uit.

Maar hoe wordt 't volk dan opgevoed door onze Dagblad-pers? vraag ik weer!

Dezer dagen zag ik een ouden bekende liggen in een boekwinkel, niet den man Goddank! maar zijn werk, tot titel dragend:

„Op het Yang-gebergte in Oost-Java door Dr. J. Groneman."

Dit werkje zien en koopen ging gelijktijdig. Bij het lezen van het geschrift van dezen warmhartigen Javanoloog van Djôgjôkartô (zooals Dr. G. den naam zijner woonplaats gaarne en ongetwijfeld juist schrijft) denk ik mij terug in de schoone dagen van mijn eerste verblijf op Djokja, wat op zich zelf dus reden genoeg was om 't boek te koopen, maar er is meer: het geheele werk straalt van nog jeugdigen ijver en is één geestdriftig pleidooi voor de stichting van een Sanatorium ten behoeve van herstel-zoekende Europeanen, op het gezónde hoogland van den Yang. Ook hier weer, als in bijna alles, het gegronde verwijt, hoe bitter weinig nog door ons koloniaal bestuur in deze richting wordt gedaan.

Een beter oord zal er zeker niet wezen, wat klimatologische gesteldheid aangaat, toch vind ik het jammer, dat geen beter bereikbare hoog-plateaux op even grondige wijze onderzocht zijn geworden in andere deelen van Java.

De groote kosten van een noodzakelijk aan te leggen z. g. n. *drathseil*, of wel tand-rad-baan tegen de helling, zal de Regeering, dunkt mij, meer dan iets anders hebben afgeschrikt. Laat ons hopen, dat onder dezen Minister, van menig werkelijk gezond oord op Java, waar ik kinderen heb zien opgroeien met rozen op de wangen, beter dan tot dus verre partij zal worden getrokken. Dat maar altijd naar Europa zenden van alle herstel-zoekende ambtenaren en officieren, verarmt Java en de koloniale kas beide.

Aan Dr. Groneman de eer, dat hij op zijn ouden dag deze belangrijke zaak zoo kranig bepleitte.

En hiermee ga ik, minnaar van 't Zuiden, eerstdaags naar 't zonneland terug, om.... zoo spoedig doenlijk terug te keeren naar dit land van den nevel en de buijige luchten, omdat.... ik achterlaat, al wat mij 't liefste is op de wereld, en omdat 't *mijn* land, is.

Tot weerziens van over zee!

R. 29 Juli 1902. BATAVUS-AFRICANUS.

INGEZONDEN.

De Nieuwe Koers.

In de „Omong-Omong" van *Semar*, in het Haagsche Vaderland van 1 Augustus, staat iets, dat ik van dien anders warmen strijder voor het belang van den javaan niet goed begrijp.

Hij spreekt van de komst van Willem Royaards op Java en zegt daarbij, dat hij hoopt, dat de kunstenaar zijn plan zal wijzigen en geen Multatulivoordrachten zal houden.

„Aangezien toch vele Javanen van geboorte het „Hollandsch spreken en vooral verstaan, zijn voor„drachten, zooals b. v. de toespraak tot de hoofden van „Lebak, in Indië minder geschikt en gewenscht."

Meent *Semar* werkelijk, dat wij aan dat deel der ontwikkelde Javanen, dat Nederlandsch verstaat, en gevoel heeft voor eigen vaderland, het lezen van Multatuli's geschriften en van zooveel, wat daarop gevolgd is, kunnen onthouden?

Is hij niet eerder met ons overtuigd, dat Multatulivoordrachten van Royaards, op Java nuttig zouden kunnen werken, om ook de Inlandsche hoofden te overtuigen, dat onze Regeering gebroken heeft met het stelsel, om het wel en wee van den Inlander geheel aan hen over te laten, mits zij maar zorgen voor rust en orde, en voor een voldoende inkomst van den staat.

Hen te overtuigen, dat Nederland thans werkelijk en ernstig wil, *dat Oost-Indië bestuurd worde in de eerste plaats in het belang van den inlander.*

Utrecht, 2 Augustus. *Javanenvriend.*

Het Indische kind in Nederland.

(Vide „Het plaatsen van Indische kinderen in Nederl." in No. 19 *K. W.*)

Tot de redenen, waarom men een kind, liefst 'n Indisch, bij zich in huis wil hebben, behoort: het „gaan trouwen" of het „pas getrouwd zijn".

Alsof men dàn niet juist het *opvoeden*, *leeren* moet, alsof het kind in een jong huishouden niet gevaar loopt, te *zien* en te *hooren*, wat *verre* van *opvoedend* is!

Op een leeftijd van 6 à 8 jaar het ouderlijk huis te moeten verlaten is hard! Harder is het voor het Indisch kind, waar het wordt overgebracht in eene omgeving, welke in zoo menig opzicht ontloopt die, waaruit het wordt weggenomen!

Het jonge Indische kind is zacht van nature.

Heeft *elk* kind behoefte aan *liefde*, voor zoo'n Indisch kind is liefde bepaald eene *levensvoorwaarde*.

Ontbreekt die in zijne nieuw „home", de ontwikkeling van zijn *hooger ik* zal er zeer onder lijden.

Zoo menig Indisch kind wordt onverschillig gesloten, omdat de *moeder van het gezin* het niet dadelijk beschouwt als *haar* kind. Die nalatigheid, dat *gebrek aan warmte des harten*, *elk* kind *voelt* ze instinctmatig.

Medelijden met; *verdragen* van zoo'n kind, moeten voorzitten in het gezin, waarin het wordt opgenomen.

Kan dat *niet*, zoo wordt er *slecht* gehandeld, als men het kind houdt, want, dan wordt het kind beschouwd als 'n .... *melkkoetje* alléén.

Het Indisch kind is gewoon aan ruimte, daarom voelt 't zich bij zijn intrede in een Hollandsch huis zoo eng, 'n vogel in een kooi gelijk. Is 't interieur niet vriendelijk, de straat wordt dan zoo licht zijn toevlucht.

Het kent geen trappen... met loopers, evenmin *pas geboende gangen*. 't Den Hollandschen jongen weinig intimideérende, „jongens, voeten vegen, julli maken de loopers zoo vuil" van de gedienstige (sic!) klinkt het Indisch kind den eersten tijd als een onheilspellend *gebrul* in de ooren.

Het weet nog niet, dat de Salon, als sanctum sanctorum van het huis, voor een kind verboden terrein is. Kind zijnde, prikkelen de vele (niet altijd van gekuischten smaak getuigende) „ditjes en datjes", waar zoo dikwijls tafeltjes en schoorsteenmantel meê overladen zijn, zijne nieuwsgierigheid.

De vrouw van het gezin houde hiermeê rekening en *zacht* klinke steeds haar: „kind, komt toch zoo niet aan alles, je breekt zoo licht wat".

Geboren in de zoo weelderige tropische natuur, „kind „van warme Zuiderstranden", neigt zijn aard van zelf tot indolentie. Men denke aan 't „c'est plus fort que moi" als zijn *Ausdauer* niet zoo groot is, als die van „den blonden zoon van 't kil en huiv'rig noorden." In dit opzicht wacht den opvoeder menige strijd; van zijne zelfbeheersching zal veel worden gevergd.

Het opvoeden is geen lichte taak, dit weet elk bevoegde, „à combat sans danger, victoire sans gloire." Maar de dankbaarheid van het kind, van de ouders, 't doet zooveel leed weêr vergeten.

Echter, in het physiek zal het Indische kind 't dien „blonden zoon" wel doorgaands afwinnen, zijne mooiste cijfers haalt het in de gymnastiek, vrijwel „in vrijheid gedresseerd" als het is. Daarom, tegen zijne sportwoede dient te worden gewaakt, wat gelukkig bij den dag makkelijker zal zijn, daar tegen de sport*manie* meer en meer stemmen opgaan van onderwijzers, ouders en voogden, waar o. a. bij het toelatingsexamen voor de Marine (Willemsoord) dit jaar afkeuringen plaats hadden wegens fiets- en voetbalbeenen.

Geen enkel kind is bestand tegen de (voor ouders èn bij de aanschaffing èn bij het gebruik zoo dure) *weelde* van een fiets te hebben. De jeugd kent geen maat en wie te veel lichamelijken arbeid verricht, kan niet naar behooren met zijn hoofd werken.

Men eischt het onmogelijke van een kind, wanneer men het de gelofte afdwingt, om bedaard te rijden, met mate te fietsen. Vrij wat menschkundiger (èn *goedkooper* tevens) is het, om een kind geen fiets te geven, maar als belooning toe te staan, af en aan een fiets te huren.

De kans, dat het kind voor een examen zakt, wordt er ook aanmerkelijk minder door.

Dat bij het voetballen niet meer ongelukken gebeuren, mag men een wonder achten, *zoo ruw als het spel is.* Der jeugd moet schoonheidsgevoel worden aangebracht, maar is 'r 'n *on-aesthetischer* spel denkbaar dan het voetballen!

Ongetwijfeld draait de Helleen 'r zich van om in zijn graf en onbegrijpelijk is het, dat de klassiek-aangelegde menschen 'r niet meer hun stem tegen verheffen!

Al sedert jaren wordt op de scholen *methodisch* onderwijs gegeven in de gymnastiek, daarbij let de onderwijzer op de *algemeene* ontwikkeling van het lichaam. Sport bij kinderen is daarom overbodig.

Wat heeft die sport de duurte *in* en de gezelligheid *uit* de huisgezinnen gebracht!

Komt nu nog om een gezellige buitenpartij in een Jan-Pleizier!

De moeders bewaken de dochters nauwlettend in gezelschappen en bals, maar laten toe, dat zij halve, en heele dagen op de fiets tochtjes maken met *geen* of *bitter weinig* contrôle!

En de losheid in toon en de slordigheid in kleeding, die 'r de gevolgen van zijn!

O, Schiller, wat beschaamt men uw:

„Ehret die Frauen, sie flechten und weben,
„Himmlische Rosen ins irdische Leben."

Wenken voor Indië.

Kant-Industrie.

Onlangs werd er van regeeringswege in Zeeland (Sluijs) een onderzeek ingesteld omtrent dezen tak van nijverheid, in overleg met zijne Excellentie den minister van binnenlandsche zaken, die hierin ook zijne belangstelling aan den dag legde.

De stad Sluijs toch was eertijds beroemd om hare kant-industrie en daar de wederontwikkeling eener volkskunst, die geheel tot den vrouwelijken werkkring behoort, het best door vrouwenhanden geleid kan worden, zoo hoop ik, dat *ondernemende vrouwen* in Indië eveneens hare belangstelling zullen wijden aan de eertijds zoo beroemde *„Palembangsche-kant industrie"*. In Indië heeft men ook nog het daar zoo hoog geroemde *„trawangan*-werk" dat in Europa zelfs in de kunst-industrie-wereld bijna niet bekend is.

Vroeger werd het Padangsch zilverwerk zeer geroemd; nu is het min of meer in verval geraakt; hetzelfde lot zal der Palembangsche kant-industrie beschoren zijn, wanneer deze niet wordt bevorderd door meerdere uitvoer, maar vooral ook door fijnere bewerking en het aanbrengen van variëteiten. Ook zouden er betere werktuigen voor aangeschaft kunnen worden, opdat tal van vrouwen en meisjes er goed haar brood mede kunnen verdienen.

En al is het *trawangan*-werk, een arbeid van *groot geduld*, van *goede oogen* en van eene *vaste hand*, toch zullen er misschien ook Europeesche dames zijn, die het maken van deze soort kant zouden willen leeren, even als de *batik-kunst* nu in Europa beoefend wordt.

Mevr. J. M. J. CATENIUS-
VAN DER MEIJDEN.

's Hage, 3 Aug. 1902.

Het bestuur der commissie van „Oost en West", die zich tot taak heeft gesteld de Indische kunstnijverheid te bevorderen, kan aan de schrijfster dezer wenken antwoorden, dat ook de Palembangsche kantindustrie, zoowel knuppel- als krawangan-werk, niet aan zijn aandacht is ontsnapt en dat het zelfs zoo gelukkig is, in een van de ijverige leden der Vereeniging, die onlangs voor eenigen tijd naar Palembang vertrok, iemand gevonden te hebben, die er genoeg belang in stelt, om voor eigen kosten ter plaatse een nauwkeurig onderzoek in te stellen, ten einde ook deze tak van daar inheemsche huisvlijt door ernstig beproefde middelen tot meerderen bloei te brengen.

Mevr. C.—v. d. M. schrijft blijkbaar naar aanleiding van hetgeen verleden week in de Nieuwe Rotterdamsche Courant stond omtrent de wenschelijkheid tot oprichting eener kant-industrieschool hier te lande met regeerings-subsidie, maar dan zal zij zeker eenige dagen later in hetzelfde blad ook wel het tegenschrift daarop gelezen hebben.

Wij zijn het er volkomen mee eens, dat het kantmaken als huisarbeid, zooals dat thans in Europa wordt uitgeoefend, waarbij de arme werksters, die een hongerloon verdienen, allen als oog- en borstlijdsters haar treurig leven voortslepen, waarlijk niet moet worden gepropageerd. Ons dunkt, dat geen vrouw van gevoel zich ten koste van die ellende met echte kant zal willen tooien.

Voor de tropische landen gelden deze bezwaren in mindere mate, daar de werksters er meer in de gezonde buitenlucht en in het volle daglicht kunnen arbeiden, terwijl zij in het zonneland ook met minder verdienste op voldoende wijze in haar levensonderhoud kunnen voorzien. Daarom houdt onze commissie zich ten zeerste aanbevolen voor praktische wenken van vakkundigen op dit gebied. N. v. Z.

Invallende gedachten van een Verlofganger.

Het aantal menschen, die in Indië zijn geweest en thans tijdelijk of voor goed in Nederland vertoeven, is zeer groot. Zou het voor het Bestuur van „Oost en West" moeilijk zijn, hieromtrent juiste gegevens te verzamelen? Mij dunkt, de vereeniging telt daartoe genoeg invloedrijke leden. Ik weet niet, of de heer VAN DER KEMP lid van „Oost en West" is, doch ik denk niet, dat hij, daartoe aangezocht, weigeren zoû, zijn invloed als gemeenteraadslid aan te wenden voor het leveren van gegevens betreffende de gemeente *Den Haag*.

Zij die hier in Nederland voor Indië 's belangen strijden, kunnen natuurlijk *over het algemeen* de meeste belangstelling in hun streven, de meeste *hulp* verwachten van hen, die Indië liefhebben, en degenen, die Indië liefhebben, zullen het meest gevonden worden onder hen, die in Indië zijn geweest. Het aantal dezer laatsten te kennen, is dus m. i. voor de in Holland vertoevende strijders voor Indië een dringende eisch.

Hoe meer de cijfers worden *gespecificeerd*, hoe beter; des te meer en te zuiverder conclusiën toch zal men er uit kunnen trekken.

Velen *spotten* zoo gaarne met de gebrekkige *Indische* statistiek. Komaan, laat Nederland eens toonen, *met honderdmaal zooveel hulpmiddelen*, betrouwbare cijfers te kunnen en te willen leveren. Ja, te *willen* vooral, want wat beteekent de *mooiste* statistiek, indien zij een gesloten boek blijft voor het *publiek*?

den Haag, 4 Aug. 1902.

ADVERTENTIËN.

ADVERTENTIEN.

Gouvernante.

Een dame, geexamineerd onderwijzeres; reeds een paar jaar aan het Onderw. in Indië werkzaam geweest zijnde, **zoekt plaatsing bij een familie in Ned. of Engelsch Indiën.**

Br. fr. onder letter M. A. bij den boekh. G. BORG, Prinsenstraat 6, *Amsterdam.*

Speciaal ingericht voor Heerenkleeding naar Maat.

H. CHRISPIJN.

Marchand-Tailleur.

ELANDSTRAAT 26, Den Haag, STEEDS VOORHANDEN Fransche en Engelsche Stoffen.

Haagsche Assurantie-Compagnie voor Brand enz. van 1805 te 's Gravenhage.

Kantoor Z. O. Buitensingel 245 b/h. Bezuidenh.

Directeuren:

C. W. VERSTEGE en Mr. W. F. G. MASTENBROEK.

Commissarissen:

Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT

Mr. J. G. GLEICHMAN.

A. J. H. VAN KAPPEN.

VERHUIZINGEN

onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels (GARDE-MEUBLE)

VERPAKKING (Emballage)

van alle soorten van goederen ter verzending door de geheele wereld.

DE GRUIJTER & Co.

AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.

Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

Anton Lotz,

Horloger—Opticien.

PIET HEINSTRAAT 61, 's-GRAVENHAGE.

Export naar Oost- en West-Indië.

Horloges. — Pendules.

Optische Artikelen.

P. G. DUNGELMANN,

Hoogstraat 34 — Telephoon nº. 94, 's-GRAVENHAGE.

Specialiteit in fijne Worst- en Vleeschwaren.

EXPORT NAAR DE INDIËN onder garantie van goede overkomst.

JAC. MOULIJN,

Opticien, Instrumentmaker, 2e Wagenstraat 95, Den Haag, TELEFOON 704.

BRILLEN en PINCE-NEZ

Voorschrift van Heeren Doctoren.

Artikelen voor Ziekenverpleging, Verbandstoffen, Breukbanden, Suspensoirs enz.

Aanleg en onderhoud van TELEFOON en ELECTRISCHE SCHELLEN

„QUISISANA".

Inrichting tot uitzending van

Vegetarische Diners.

L. H. LEBEAU—LANGENBERG,

Jacob van der Doesstraat 52.

Likdoorns en Eeltknobbels kunnen alleen verwijderd worden door den

Likdoornpleister

van Mej. E. DE LEEUW, Prinsestraat 42, Den Haag.

Prijs 50 ct. fr. p. post 60 ct.

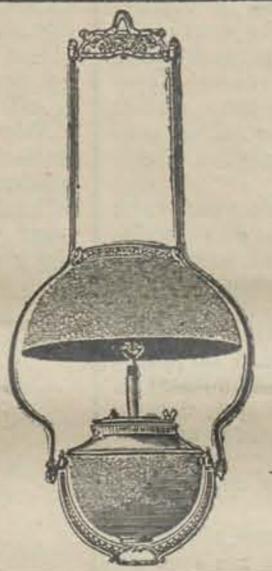
SNOEREN's Superieur SCHOEISEL

verkrijgbaar:

NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.

Maat- en Reparatie-Inrichting.

FRENELLI Frères,

Atjehstraat 16,

Den Haag.

„Cliché-Inrichting".

Accurate en billijke afwerking.

(Vooraf prijsnoteering).

De Vlaardingsche Vischhal.

Contractant der Coöperatieve Tuinvereeniging „Eigen Hulp".

Specialiteit in Versche Zeevisch, Krimpzalm.

Minerale en Medische Wateren.

Prima Hollandsche Gerookte Zalm à f 0.60 per ons.

2 maal per dag versch gepelde Garnalen à f 0.13 per ons en f 0.55 per 5 ons.

Versche Krimpzalm f 1.50 per 5 ons.

Bestellingen worden zonder prijsverhooging aan huis bezorgd.

Aanbevelend,

Firma Wed. VALKENAAR & ZOON,

PIETERSTRAAT 1a en 1b DEN HAAG.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

C. L. Arbeiter,

Spuistraat 63. Den Haag.

HOFBONTWERKER.

Grootste sorteering van uitsluitend Iª Pelterijen

Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.

Opzetten van Vogels en Zoogdieren.

Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

HAAGSCHE KOFFERFABRIEK,

Passage 53-55-57, Den Haag.

— INTERCOMM. TELEPHOON 589. —

Noordblaak 93, Rotterdam.

GROOTSTE SORTEERING, SOLIEDST en GOEDKOOPST adres voor

ECHTE RIETEN KOFFERS

met 5 jaar garantie. — 70 pCt. vrachtbesparing. — Eigen fabrikaat. Deze Koffers zijn de lichtste. Onze wereldberoemde ECHTE RIETEN KOFFERS zijn sinds jaren aan het **Hof in Nederland** en bij duizenden families met tevredenheid in gebruik.

Export. Engros. Detail.

K. NIEUKERKE

Noordeinde 12. -- Den Haag.

De Firma belast zich met iedere opdracht tot levering van goederen naar OOST of WEST, en garandeert goede, ongeschonden aankomst.

Bij eventueele bestelling wordt dringend verzocht mede te deelen of men handelaar of particulier is.

Handelaren geven tevens referentiën op.

K. NIEUKERKE, Den Haag.

Telefoon No. 637.

„De Hollandsche Nijverheid",

LANGE POTEN 20, 's-GRAVENHAGE.

TELEFOON INTERC. 1312.

Grootste inrichting tot het leveren van

UITZETTEN, LUIERMANDEN en INDISCHE UITRUSTINGEN.

Lange Poten No. 30.

Speciaal Magazijn van elegante

KINDERJURKEN in Stof-Katoen en Neteldoek.

Kindermantels en Hoeden voor elken leeftijd.

Alle goederen worden **op eigen ateliers** in elken verlangden tijd op maat vervaardigd, zoodat voor keurige afwerking soliditeit en goed passend wordt ingestaan.

COSTUMES NAAR MAAT,

Gegarandeerde Coupe.

Specialiteit in:

Gekleede Costumes,

Mantelcostumes,

Mantels,

BLOUSES,

PEIGNOIRS,

Costuumrokken.

F. W. von Gemmingen,

13 Anna Pauwlownaplein — Den Haag.

GROOTE KEUZE in:

Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

Prijsverlaging onzer Rieten Koffers.

PERRY's Magazijn van Reisartikelen,

Hoogstraat 6, Den Haag.

EENIG ADRES VAN

Echt Rieten Koffers, voorzien van

70 pCt. Vrachtbesparing.

Volle garantie. Eigen fabrikaat.

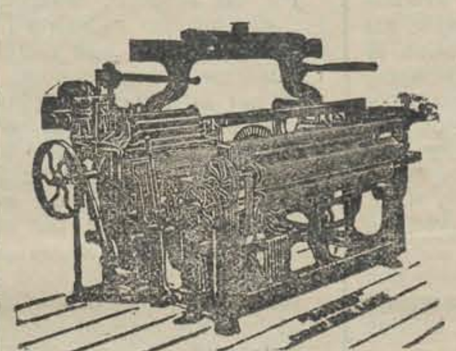
TRADE & MARK

SCHUIFLADEN-KOFFERS.

Attesten over soliditeit van bekende families ter inzage.

Grootste Magazijnen in Nederland van Koffers, Tasschen en Reisartikelen.

Uitsluitend Witte Goederen	Natuur wollen Ondergoederen.
Uitzetten.	Tricot Goederen VAN
Luiermanden.	JANSEN & TILANUS,
Uitrustingen.	FRIEZENVEEN.

Ver. Linnen en Katoen Industrie

„TWENTHE"

Piet Heinstraat 45, Den Haag.

NB. Men gelieve ons fabrikaat niet te verwarren met het gewone fabrieksgoed, daar zoowel Dames-, Heeren- als Kindergoed liefst naar in te leveren modellen keurig gemaakt wordt, en daarvan zoo noodig eerst een geregen pasmodel gegeven wordt.

Prijscouranten en informatiën betreffende de uitrustingen voor Oost- en West-Indië worden verstrekt door de Informatiebureaux van de Vereeniging „OOST en WEST" Heerengracht 4 den Haag en te Weltevreden.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Bijblad
VAN
HET KOLONIAAL WEEKBLAD
Donderdag 7 Augustus 1902.

Tot de dingen, waarover ik mij verwonder, behoort dat *Suriname* zoo weinig gebruik maakt van haar gunstige ligging ten opzichte van Nederland, om de *groote* „Indische Kolonie" aldaar te voorzien van artikelen, waaraan deze behoefte heeft.

Verreweg het grootste gedeelte van de ingrediënten, welke die Kolonie voor een „rijsttafel" noodig heeft b. v. komen uit de verafgelegen *Oost*, terwijl de *West* ze toch *evengoed* zoû kunnen, leveren, *zoo niet beter*.

Trasi, Gerèh, Blenjik, Petis, Kroepoek, Emping mlindjo, Peté, Boeng, (jonge uitspruitsels van bamboe), waarom zouden ze niet uit Suriname kunnen komen? En tropische vruchten!

In de groote fruitwinkels hier in Den Haag ziet men wel eens *pisangs* ofte wel *bananen*. Waar zouden die dingen toch vandaan komen? Wanneer ik ze zag, overviel mij altijd een rilling en ik denk, dat dit vele anderen menigmaal zal zijn gebeurd.

Zou het bananen-rijke Suriname nu niet bij machte zijn..........? Of zou men daar alleen aan goud denken.

Zooeven vergat ik nog de *lombok*. Is het niet ridicuul, dat men hier in Holland *minstens de helft van het jaar*, z'n *Sambel* moet krijgen uit de verre Oost en dan *peperduur*, terwijl op een afstand van een week stoomens Suriname ligt, dat de Indische Kolonie in Nederland het geheele jaar door van versche lombok zoû kunnen voorzien?

Treurig vind ik het, dat er zoo heelemaal geen wrijving is tusschen „Oost" en „West".

Het Bestuur van „Oost en West" zou hier m. i. veel aan kunnen doen.

P. F. A.

N.B. *Lombok* wordt immers ook in Nederland gecultiveerd; in Zuid-Holland b. v. in 't Westland?

R. C.

Varia.

In het **Madioensche** hebben de **Kètjoes**, nu ongeveer een maand geleden, weer eens hun slag geslagen. Met hun twaalven bezochten ze de woning van een gefortuneerden Javaan in de desa *Soemoroto* der afdeeling *Ponorogo*. Een flinken buit namen ze als souvenir mee. Toen de politie kwam, zaten zij reeds hoog en droog in hun schuilplaats.

* * *

Uit een door den secretaris-generaal van het departement van financiën van den **Congo-staat** uitgegeven *bulletin officiel* blijkt, dat gedurende het jaar 1901 *Nederland* den vierden rang bekleedde onder de landen, die goederen invoeren in dien staat. De totale waarde, waarvoor Nederland gedurende het vorige jaar invoerde, was fr. 868,852.47.

Onder de landen, waarheen uitgevoerd werd, nam ons land de derde plaats in. De goederen, die naar Nederland werden verzonden, vertegenwoordigenden een waarde van fr. 1,340,882.59. Alleen voor België en voor de Portugeesche bezittingen werden meer waren verzonden dan naar Nederland.

* * *

Blijkens een aankondiging van den resident der *Preanger-Regentschappen* zullen, gedurende de maanden Juli en Augustus, in dat gewest verschillende **tentoonstellingen** en **paardenmarkten** worden gehouden.

* * *

Pauperisme. Door de Indische regeering is eene commissie benoemd met den heer *Van Rees* als president, om de gegevens der binnengekomen pauperrapporten na te gaan en voorstellen in te dienen.

* * *

Geen Latijn en Grieksch. Volgens het *Bat. Nwbl.* zal voorloopig niets komen van den cursus in latijn en grieksch aan het Gymnasium Willem III te Batavia, daar de Minister van Koloniën zich daarmêe niet vereenigen kan.

Boekaankondiging.

Wij hebben reeds in ons blad, na de ontvangst van het eerste nummer, de aandacht gevestigd op het door de firma N. J. Boon te Amsterdam uitgegeven Maleisch Geïllustreerd Tijdschrift **Bintang Hindia** en wij doen dit met genoegen op nieuw, na ontvangst van het tweede nummer. Gelet op den prijs van f 3.— 's jaars, waarvoor men portvrij 26 afleveringen ontvangt, voldoet de inhoud van het tijdschrift, ook wat de afdrukken van photo's tusschen den tekst betreft, geheel aan wat men eischen kan.

Wij laten hieronder volgen, wat de Redactie schrijft in haar prospectus:

„De *„Bintang Hindia"* is het eerste goed geïllustreerde „orgaan, dat voor onze Inlandsche, Chineesche en „Arabische medeburgers wordt opgericht en heeft „daarbij eene bepaalde strekking.

„Wij willen toch onze bruine en gele broeders veel vertellen van het Moederrijk hier in Europa en daardoor „hunne belangstelling wekken voor verschillende zaken, „die tot nog toe buiten hun gedachtenkring lagen.

„Wij willen de trouw aan Vlag en Koningin versterken, doch die niet doen baseeren op domme, „schuwe vrees, maar op waarachtige overtuiging, op „liefde.

„Wij willen onze Inlandsche en Amboineesche militairen hun soldatenplichten voorhouden, in den geest „zooals de Hollandsche „Soldatenkrant" reeds vijf „jaar voor de Europeanen werkt.

„Wij willen op populaire wijze natuurverschijnselen „verklaren en daardoor dom bijgeloof helpen bestrijden.

„Wij willen schrijven over hygiëne en andere nuttige zaken.

„Kortom wij willen den nog te veel als plant levende „Insulaners helpen opheffen, ontwikkelen en logisch „leeren denken.

„Door woord en beeld zullen wij spreken tot het „voor indrukken zoo vatbare, kinderlijke gemoed van „den Oosterling.

„Wij hebben besloten geen artikelen te schrijven „over den godsdienst, omdat de ondervinding ons „leerde, dat bij een lezerskring van Mahammedanen, „Christenen en Heidenen dit al zeer moeielijk is. „Noch voor den Islam, noch voor het Christendom „willen wij dus propaganda maken. Er liggen te veel „voetangels en klemmen op dat gebied en zelfs een „ezel stoot zich nooit tweemaal aan denzelfde steen.

„Dat de *„Bintang Hindia"* in den smaak valt, werd „bewezen door het verblijdende feit, dat op 't „prospectusnummer met inteekenlijst, in April j.l. naar „Indië verzonden, reeds 5241 abonnementsaanvragen „inkwamen, terwijl ieder mail dit aantal nog vermeerdert. . . . .

„Mogen wij verder Uwe aandacht vestigen op den „Hollandschen tekst in No. 1?

„In No. 2 hadden wij geen plaatsruimte voor 't „Hollandsch, doch voor de volgende nummers is „daarin thans voorzien.

„Door de vele ingekomen annonces en abonnentsaanvragen aangemoedigd, zal toch No. 3 reeds vier „bladzijden dikker worden. Wij hopen, dat we later „nog meer zullen kunnen geven.

„In bedoeld 3e nummer, dat Uwe Redactie eveneens „toegezonden zal worden, komt o.a. een zeer goed „geschreven Hollandsch artikel van den Inlandschen „onderwijzer, *Baginda Djamaloedin*, te Padang.

„De lezing zal U doen blijken, hoe het streven om „in Uwe schoone moedertaal te leeren schrijven, „spreken en denken ginds steeds meer en meer levendig „wordt. Op het XXVI Ned. Taal- en Letterkundig „Congres te Nijmegen, werd hierop door een onzer „de aandacht gevestigd, thans willen wij onze landgenooten hierin naar onze beste krachten steunen.

„Rest ons nog mede te deelen, dat voortaan onder „de illustraties ook een Hollandsche tekst zal staan, „opdat die Nederlanders h. t. l., welke belangstellen „in Indië, de portretten van Vorsten en Rijksgrooten, „de tafereelen uit het Inlandsche volksleven, enz. enz. „zullen kunnen begrijpen en door een abonnement op „de *„Bintang Hindia"* het blad spoedig tot grooten „bloei helpen brengen.

„Gedurende de reis van den Heer *Clockener Brousson* „door Indië, zullen o. a. tal van zijne photografische „opnamen in de *„Bintang Hindia"* worden gereproduceerd.

„In de hoop, dat Uwe Redactie wel zal willen „medewerken om de aandacht van Nederland op ons „jonge tijdschrift te vestigen, teekenen wij na redactioneelen groet,

Hoogachtend

de Redactie van de „Bintang Hindia:"

Radhen Mas Ario Koesoema Joedha.
H. C. C. Clockener Brousson.
Radhen Mas Sojogo.
Raden Badaroeddin.
Mas Saman.
Oei Siam Thai.
Abdul Rivai."

Aan het laatste verzoek, wordt door ons gaarne voldaan. Wij hopen, dat het blad ook hier te lande vele lezers en abonnés zal hebben.

R. C.

BIJLAGEN VAN HET JAARVERSLAG.

Bijlage IX.

Afdeeling Nijmegen.

Opgericht 31 October 1901.

VERSLAG *over het in de Afdeeling verrichte van af de oprichting tot en met de maand Maart* 1902.

Vóór de oprichting der Afdeeling werden de belangen van de ongeveer 40 leden van „Oost en West", te Nijmegen woonachtig, behartigd door den heer C. C. Jager, Correspondent der Vereeniging alhier.

Diens pogingen, om eene afdeeling te stichten, leden schipbreuk.

Dien ten gevolge werd de heer K. F. Caspersz door een der Hoofd-Bestuursleden van de Vereeniging „Oost en West" uitgenoodigd, zich met eenige belangstellenden te verstaan, ten einde te geraken tot het oprichten eener plaatselijke afdeeling.

Dit doel werd bereikt en eene constitueerende vergadering werd gehouden den 23en September 1901, waarin een voorloopig Bestuur werd gekozen, bestaande uit den heer K. F. Caspersz Voorzitter, mevrouw J. G. M. A. von Bose—Heyns en de heeren L. N. O Wethmar, G. de Laive en C. M. E. R. C. von Bose.

Aan dit Bestuur werd verzocht, een reeds door den heer Caspersz ingediend, voorloopig Reglement te wijzigen, aan te vullen en om te werken, naar aanleiding van de ter vergadering gevoerde besprekingen of in verband met nog c. q. door belangstellenden in te zenden opmerkingen.

Een gevolg van dit verzoek was, dat den 31sten October d. a. v, de geschorschte vergadering van 23 September werd heropend en het nu voorgehouden reglement door de aanwezigen werd goedgekeurd.

Den 3den November d. a. v. werd dit reglement ter goedkeuring onderworpen aan het Hoofdbestuur.

Ten gevolge van het bepaalde, dat een reglement van eene nieuw op te richten afdeeling door alle Hoofdbestuursleden persoonlijk moet worden goedgekeurd, zoodat dit reglement door een 14tal handen moest gaan en ook door de ziekte van den secretaris van het Hoofdbestuur, waardoor ons Reglement in het ongereede was geraakt, duurde het tot in de eerste dagen van Maart 1902, eer ons reglement werd terug ontvangen, goedgekeurd met uitzondering van twee, daarin opgenomen bepalingen, die strijdig werden geacht met den geest der statuten.

Zie art. VI 2e alinea (deze te doen vervallen) en slotartikel, waarin de uitreiking van een reglement, tegen betaling van f 0.20 was vastgesteld, welke bepaling niet mag worden bestendigd.

Zoodoende was 't ons Bestuur niet mogelijk, vóór de jaarlijksche vergadering, in Maart te houden, aan de leden van onze afdeeling reglementen en statuten te verschaffen.

Te meer niet, wijl in eene H. B. vergadering, 6 Maart te Arnhem gehouden en waarin uw voorzitter en uw secretaris zitting hadden, vooral op aandrang van dezen, besloten werd tot herziening der statuten, als zijnde niet meer in haren tegenwoordige redactie bruikbaar voor eene met afdeelingen werkende vereeniging.

In verband met deze herziening, waartoe de voorstellen zullen moeten worden ingediend, door eene commissie, waartoe uw secretaris behoort, vóór medio Juni a. s., ter behandeling van dezen, op de omstreeks dien tijd te houden Algemeene vergadering, heeft ons Bestuur besloten tot na de vaststelling der nieuwe statuten te wachten met het doen drukken van ons reglement (de wijziging der statuten heeft inmiddels plaats gehad).

Intusschen was uw Bestuur steeds doende om te werken in den geest door „Oost en West" bedoeld.

In de 1e plaats trachtte het, door het plaatsen van mededeelingen en advertentiën de aandacht te vestigen op de jeugdige afdeeling en gelukte het ons hierdoor en ook door persoonlijke propaganda de afdeeling gestadig aan leden te doen toenemen, zoodat zij nu reeds 104 leden en 2 donnateurs telt.

Voldoende aan den wensch van het Bestuur der zusterafdeeling op Java om ingelicht te worden omtrent personen, die zich beschikbaar willen stellen voor de opleidlng van Indische kinderen, of omtrent bestaande pensions, hôtels, of wel omtrent firma's, die zich wenschen aan te bevelen, heeft uw Bestuur, na rijp beraad en grondig onderzoek, ter zake een register aangelegd, voorzien van overwegingen enz. en daarvan aan 't H. B. een afschrift gezonden, dat door zijn zorg naar Indië geëxpedieerd is.

Uw Bestuur mocht voor dit werk eene tevredenheidsbetuiging van 't H. B. ontvangen.

Moge het in Indië van nut zijn en aan naar Nederland vertrekkenden Nijmegen als een plaats aanduiden, waarop, zij 't dan op nog onvolledige wijze, door „Oost en West" de aandacht wordt gevestigd.

Voor eene lezing over Indië, met lichtbeelden, gehouden door den heer J. C. J. van Vrijberghe de Coningh, voor de leden van de maatschappij „Tot nut van 't algemeen", werden aan ons Bestuur 30 vrijkaarten verleend, terwijl door ons, den 3en Maart, voor onze leden kosteloos en voor belangstellenden ad. f 0,10 p. p. eene lezing eveneens met lichtbeelden werd georganiseerd, gehouden door den heer E. A. H. van der Heiden, hoofdonderwijzer in Indië, met verlof te Arnhem, die deze lezing belangeloos hield. Wij hopen door 't houden van dergelijke voordrachten belangstelling op te wekken voor Indië, vooral bij hen, die van dat schoone land zich thans nog eene onduidelijke voorstelling maken.

En zóó zijn wij met ons verslag gevorderd tot den dag van heden, die ons de 1e algemeene vergadering zal brengen.

Moge door een trouwe opkomst blijk worden gegeven door de leden van 't streven der vereeniging „Oost en West" veel nuttigs te verwachten.

Uw bestuur is daarvan ten volle overtulgd en zal rusteloos voor oogen houden en in practijk trachten te brengen, 't hoofddoel der vereeniging: „In Nederland liefde te doen ontstaan of in meerdere mate op te wekken voor ons schoone Indië en zijne bevolking en, 't geen ginds op nijverheids gebied door onze bruine broeders en zusters verricht wordt, onder de aandacht der Nederlanders te brengen".

Moge een steeds toenemend aantal leden en donnateurs ons de noodige fondsen verschaffen, *om te kunnen doen, wat wij willen*".

En ten slotte is 't hier de plaats mededeeling te doen van het door ons verrichte naar aanleiding van den compagnie-dag en van 't geen morgen avond zal plaats hebben.

In navolging van pogingen elders, om aan den herdenkingsdag van de stichting der Oost-Indische Compagnie, vast te knoopen een beroep op de liefdadigheid onzer stadgenooten en leden, ten behoeve van den noodlijdenden Javaan, hebben wij een circulaire tot onze stadgenooten gericht in de plaatselijke bladen en zonden een afdruk daarvan aan onze leden, waarin wij warm op steun aandrongen.

Van weinig personen mocht tot heden veel inkomen.

Reeds waren wij in staat een kleine honderd gulden aan 't H. B. te doen toekomen.

Maar in de 2e plaats verwachten wij belangstelling voor de lezing van den heer J. R. v. d. Lans: „Over de eerste zeetochten der Nederlanders naar Indië", op morgenavond in de Harmonie te houden; eene lezing kosteloos toegankelijk voor onze leden en tegen f 0.25 voor belangstellende niet-leden.

Daar waar de heer v. d. Lans is een bekend litterator en zich belangeloos bereid heeft verklaard op deze wijze mede te willen werken om een penninkske bijeen te krijgen voor den hongerenden Javaan, zonder onzen toevlucht te moeten nemen tot afbedelen van giften, is 't te hopen, dat zijne bereidwilligheid beloond worden door de opkomst van velen, die zich daarenboven een gang naar de Harmonie niet zullen beklagen, daar zij een man zullen hooren, die van 't onderwerp eene grondige studie heeft gemaakt.

De opbrengst komt ten goede van den Javaan.

Aan het einde van zijn verslag gekomen, roept uw Secretaris, namens 't Bestuur, uwe voortdurende belangstelling in voor 't door de Afdeeling te verrichten werk en houdt het Bestuur zich aanbevolen voor alle raadgevingen en mededeelingen der leden in 't belang van „Oost en West".

NIJMEGEN, 24 Maart 1902.

De Secretaris,
E. VON BOSE.

Goedgekeurd in de Algemeene Vergadering op 24 Maart 1902.

Bestuur.

K. F. Caspersz, *President.*
C. M. E. R. C. von Bose, *Secretaris.*
L. N. O. Wethmar, *Penningmeester.*
Mevr. J. G. M. A. von Bose, *Vice-Presidente.*
G. de Laive.

Donateurs.

Jeltes, C. — Franschestraat 61.
Noorduyn. F. — Lage Markt.

Leden.

Almerood. J. A. — St. Anna.
Altena. H. P. M. van — Pater Brugmanstraat.
Andrée de la Porte. Mevr. A. — Graadt v. Roggenstr. 20.
Anrooy. geb. van Kuyk. Mevr. de wed. C. F. van — Franckenstraat.
Ansingh. Firma — Broerstraat 35.
Assen. Mr. J. van — Spaarbankstraat 1*a*.
Bahlman & Co., Groote Markt.
Barthélémy. Mevr. — Bergendaalstraat.
Becker. J. H Firma — Smidtstraat.
Benthem. W. C. van — St. Annalaan 5.
Beyens. J. L. H. — Groesbeekschestraat 13.
Beyerinck. Mevr. de wed. J. E. — St. Anna 205.
Boddien Jhr. F. H. von — Wageningen.
Bode. geb. Terpstra, Mevr. — Guyotstraat 7.
Boerlage. T. F. — St. Anna.
Bokkel Huinink. geb. Kohlbrugge. Mevr. S. ten — Ubbergen.
Bose. C. M. E. R. C, von — Kelfkensbosch 10*a*.
Bose. geb. Heyns. Mevr. J. G. M. A. von — idem.
Broeke Mej. J. P. A. van den — Pension „Walburg". Beek.
Brummeler. Mevr. ten — Hugo de Grootstraat 87.
Buurman. M. F — Burghardt v. d. Bergstraat.
Campen. Gebr. van — Broerstraat.
Caspersz. K. F. — Bottendaal.
Clifford. geb. Thurkow. Mevr. de wed. — Kronenburgersingel.
Cochius. F. — Barbarossastraat 73.
Coumans. J. Th. — Burghardt v. d. Berghstrrat 131.
Dormuer. J. F. — St. Annalaan 53.
Duys. H. — Bottendaal.
Emma. Naamlooze Vennootschap-Mpij. — Smetiusstraat 12.
Enck, Vredestraat.
Enthoven. B. — Graafschestraat.
Etty. Charles — Graadt v. Roggenstraat 28.
Feuilleteau de Bruyn. G. — St. Annalaan 55.
Filz. L. Ch. — Groesbeekschestraat 8.
Fischer. W. O. F. — Stikkehezelstraat 18.
Gelria-Maatschappij — van Welderenstraat.
Geuze. A. — Bottendaal.
Goette J. — Groote Markt.
Gon Netscher. M. A. van der — Graafschestraat 10.
Görlitz. P. C. — Munterstraat 63.
Gijsberti Hodenpijl. A. W. — Straalmanstraat 14.
Hackstroh. J. — Hees.
Harencarspel. Mr. J. C. van — Wilhelminasingel 12.
Hemert. van — Berg en Dalsche weg 41.
Hen van Rijnberk. Mevr. — Franschestraat.
Hermsen. Th. — Pension „Ora et Labora". Hees.
Hollenbach. G. W. L. — Ubbergen, villa „Eik en Dal".
Houweningen. Firma van — Bottendaal.
Houwink. A. — Stationsweg.
Iserloo. C. van — Slichtenhorststraat 2.
Jomssen. Reyalt — Broerstraat 49.
Jeltes. C. — Franschestraat 51.
Kalmthout. G. A. J. — Smetiusstraat 11.
Kamp, geb. Beekman. Mevr. de wed. H. v. d. — Sirtemastr. 3.
Keizer Karel". Mpij. „Hotel — Keizer Karelplein.
Kimmijser. Mej. H. — van Triesstraat 11.
Laive. G. L. N. H. de — van Welderenstraat 78.
Ledeboer. H. F. — St. Annalaan 116.
Lefèbre. L. J. — St. Annalaan.
Linden. G. A. ter — Berg en Dalschestraat 28.
Lossen. Ch. — Molenstraat 7.
Lux, geb. van der Ham. Mevr. A. P. L. —Steyn Buysstraat.
Mair. Mej. M. J. — Groesbeekschestraat 40.
Meer. J. S. van der — Vrouwendeel Ooizicht.
Meinersz. Mevr. de wed. M. J. — Gerard Noodtstraat 30.
Mentinck. G. W. — Broerstraat 25.
Meyboom. Mej. G. — Floraweg 63.
Michel. E. — Lange Burgtstraat.
Moeys. — Groote Markt.
Nieuwenhuizen, Gebr. — Hezelstraat 42.
Nyhuis. Mr. G. J. — Groesbeeksche laan.
Nijmeegsche Metaalwerken, voorheen A. Degens & Zoon. — Lange Burgtstraat.
Oudheusden. L. J. van — Oranjesingel.
Pierson. J. L. — St. Annalaan 15.
Poel. Mr. H. A. van der — Bottendaal.
Pompe van Meerdervoort. F. — Batavierenweg.
Popelier. L. J. — van Spaenstraat.
Prakke. H. — Molenstraat 23.
Prins. H. — Slichtenhorststraat 15.
Kunze. Otto. — Darmstad.
Reest. Mevr. de wed. van der — Roozendaalstraat 48.
Riedel. Dames — St. Annalaan.
Rikkers. J. C. — van Spaenstraat.
Santman. L. — Groesbeekschestraat 5.
Scheepmaker, geb. van der Zwaan. Mevr. de wed. L. P. C. — Franschestraat.
Schneider. W. A. — Groesbeekschestraat.
Schoemaker. J. P. — Berg en Dalscheweg 15.
Schuitenvoerder, geb. Kemper. Mevr. de wed. — Groesbeekschestraat.
S'Graeuwen —
Sluys Veer. J. O. van der — Groote straat.
Stempert. J. W. G. —
Stoet, geb. Niedbur. Mevr. W. — Verlengde Hezelstraat 114.
Terlet. geb. Ziegeler Mevr. A. G. — Gerard Noodtstr. 28.
Taylor. geb. v. Berkel. Mevr. J. M. — St. Annalaan.
Tichler Mevr. H. — Burghardt v. d. Bergstraat 73.
Vemer. Th. C. A. — Steynbuysstraat 42.
Verpoorten. Jzn. G. — Grootestraat 35.
Jonker Mevr. — Graadt v. Roggenstraat.
Vosveld geb. Boeckholt Mevr. L. F. — Broerstraat.
Vrijberghe de Coningh. J. C. J. van — Burghardt v. d. Bergstr.
Waarden. Ch. van der — Kelfkensbosch.
Walter. Mej. H. A. — Villa „de Marsch". Ubbergen.
Waltman & Co., — Spoorstraat.
Wautier. Mevr. de wed. Victor — Kronenburgersingel.
Wegerif G. — Bergendalschestraat.
Wethmar. G. A. — Bergendalscheweg 10.
Wethmar. L. N. O. — Slichtenhorststraat 50.
Wildenbeert. B. — Kelfkensbosch.
Witt. geb. Reijnen. Mevr. de wed. — Burghardt v. d. Bergstr.
Woerkom. Gebr. van — Molenstraat.
Woortman Spandaw. M. J. — St. Anna. „Villa Beatrice".
Wijers. B. A. — Lange Burgtstraat 41.
Zwager. geb. de Graaf Mevr. — Slichtenhorststraat.

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Verhandelingen van het Bat. Gen. v. K. en W. Dl. LII, 1e en 2e stuk.

P. H. van der Kemp: Brieven van en aan Mr. H. J. van de Graaff 1816—1826. Eene bijdrage tot de kennis der Oost-Indische bestuurstoestanden onder de regeering van G. A. G. P. baron van der Capellen.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië, Dl. LXV (1902), afl. 2.

Dr. Nanninga: Beschouwingen over de thee-fabrikatie. — H. J. Kerbert: Natuurlijke verjonging van djati in het boschdistrict Blora. Met naschrift door A. E. J. Bruinsma. — Dr. F. de Haan: De heer Faes en de Geschiedenis van Buitenzorg. — J. G. Doorman: Een praatje over de veeteelt op Java en over hare verbetering. — P. J. van Maanen: Rameh-bereiding. — Regenwaarnemingen.

Onze Eeuw. 2e jaarg. Augustus 1902.

Dr. J. R. Callenbach: De zending in Ned.-Oost-Indië.

De Gids, 66e jaarg. Augustus 1902.

Augusta de Wit: De Godin die wacht I. Een zoeker naar het leven (slot). II Vele wegen.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereeniging, 1902 Afl. 8.

Berichten van Boeroe. — Nieuw-Guinea. — Halmaheira. — Zuid-Celebes. — Mededeelingen.

De Indische Mercuur, 25e jaarg. (1902) No. 31.

Rumphius-Gedenkboek 1702—1902. — Getah pertja. — Eene koffieonderneming in den krater der Idjen. — Eenige productie-cijfers van Britsch-Indië. — Cultuur en bereiding der Gambir. — Malangsche Vereeniging van koffieplanters. — Koloniale Staten van Suriname. — Kleine landbouw op Java. — Uit consulaire Verslagen. — Kamer van koophandel te Rotterdam. — Ned. Indische Escompto-Mpij te Batavia. — Handelsvereeniging „Gorontalo". Enz.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	15 Aug.	29 Aug.	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,	8 „	22 „	11.30 's av.
Genua, Nederland,	12 „	26 „	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	19 „	2 Sept.	7.45 v.m.
Marseille, Fr. dienst,	9 „	23 Aug.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	15 „	29 „	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	18 „	1 Sept.	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire. Fr.,	8 Aug.	8 Sept.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	14 „	31 Aug.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	18 „	1 Sept.	11,30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

EERSTE

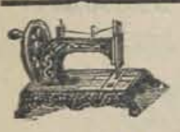
Nederlandsche Verzekering-Maatschappij op het Leven

tegen Invaliditeit en Ongelukken.

Gevestigd te 's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 11.

Jaarpremiën voor uitkeering van f 100 na overlijden of na:

Leeftijd:	10 jaar	15 jaar	20 jaar	25 jaar	30 jaar	35 jaar	40 jaar.
20	f 9.01	f 5.70	f 4.08	f 3.14	f 2.55	f 2.16	f 1.90
30	„ 9.07	„ 5.78	„ 4.20	„ 3.30	„ 3.75	„ 2.41	„ 2.20
40	„ 9.29	„ 6.06	„ 4.53	„ 3.71	„ 3.25		

A. LEWENSTEIN,

Wagenstraat No. 18a, Den Haag.

Levert de beste:

NAAIMACHINES à contant en op afbetaling.

De meest nieuwe soorten steeds voorhanden.

Op alle machines kan geborduurd worden.

Onderricht gratis.

Drie jaar schriftelijke garantie.

Machines worden ook op zicht gezonden.

E WEKKER,

Coöperatieve Vereeniging.

Zeestraat 31. Den Haag.

Afdeeling „Reformkleeding".

Zend franco, modellen, stalen en geïllustreerde prijscouranten.

De poreuse stoffen zijn bijzonder aan te bevelen voor Oost- en West-Indië.

Reform-corssetten f 4.50 en f 6.50.

Buste-houders van af 2.50 en hooger.

Koninkl. Nederl. Mandenfabriek en Magazijnen

Firma W. F. VAN VLIET.

Serre-Meubelen en Decoratie.

NOORDEINDE 158.

Volières, Vogelkooien.

Lange Beestenmarkt 4-6, Den Haag.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma

FALKENBURG & Co.

's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,

wordt op aanvrage **gratis** toegezonden.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Iedere abonné ontvangt tot **1 Januari 1903** de nummers **gratis.**

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",

HAAGPOORT 4.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.

Hofspui 81, Telephoon No. 240, 's-Hage.

Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.

Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

PRIJZEN STERK CONCURREEREND.

Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.

GORDIJNEN. TAPIJTEN.

F. H. BOTHE,

21, VEENESTRAAT - DEN HAAG.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seisoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Goentoer *	23 Aug.	4 Sept.	9 Sept.	28 Sept.	30 Sept.
Merapi	6 Sept.	18 „	23 „	12 Oct.	14 Oct.
Gedé	20 „	2 Oct.	7 Oct.	27 „	29 „
Oengaran	4 Oct.	16 „	21 „	10 Nov.	12 Nov.
Sindoro *	18 „	30 „	4 Nov.	24 „	26 „
Salak	1 Nov.	13 Nov.	18 „	8 Dec.	10 Dec.
Lawoe	15 „	27 „	2 Dec.	22 Dec.	24 „
				1903.	1903.
Ardjoeno	29 „	11 Dec.	16 „	5 Jan.	7 Jan.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

Eduard Pelger,

„La Haye"

Chapellerie

Civiel et Militaire

N° 39 Prinsestraat N° 41.

Blikwerk en Verpakking

voor Oost- en West-Indië.

Aanleg van Gas- en Waterleiding,

Gasgloeilicht en Electric.

3 Ie Schuitstraat 3,

W. P. JANSSEN.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche

Stoom-Meubelfabriek

Magazijnen ter Meubileering.

Meubelen,

Tapijten, Gordijnstoffen etc

DEN HAAG:

HOOGSTRAAT 16.

Rotterdam. Utrecht.

Speciaal ingericht voor

HEERENKLEEDING

naar Maat.

J. V. v. d. AREND,

MARCHAND-TAILLEUR.

Van Kinsbergenstraat 100,

's-Gravenhage.

STEEDS VOORHANDEN:

Fransche en Engelsche Stoffen.

ISERIEF & Co.

VEENESTRAAT 16/18,

den Haag.

Magazijn van Garen en Band.

DAMES HANDWERKEN.

Natuur Wollen Ondergoederen

VAN

Jansen en Tilanus.

FRIEZENVEEN.

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL

HOFSPUI N°97.

ENDERLE en OOSTERVEEN

HOFSPUI N°97.

Haagsch

Publiciteits Bureau

Gebouw Mercurius

NOORDEINDE 33.

Plaatsing van annonces in

alle bladen der wereld.

Voor de **INDISCHE BLADEN**

vrage men de

bizondere voordeelige voorwaarden

Gasornamenten

Nieuwe Armen van af **f 0.60.**

Nieuwe Schuiflampen met Gloeilicht van af **f 5.50.**

Nieuwe 3-lichts Kronen met Gloeilicht van af **f 17.**

Surpriselamp

met zijden Kap en Gloeilicht f 13.50.

NIEUWE

Geijser-Badkachel,

Nieuwste systeem,

met groot nieuw BAD, met 3 jaar garantie en kostelooze plaatsing, **f 60.**

20a, Korte Houtstraat, Den Haag.

Telefoon 1207.

Magazijnen „NEDERLAND"

AMSTERDAM, ROTTERDAM, UTRECHT, HAARLEM,

DEN HAAG, hoek SPUI en SPUISTRAAT.

Grootste Inrichtingen voor:

Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleeding.

Speciale afdeelingen voor Kleeding naar Maat, Uitrustingen, Uniformen en Livreiën.

IN ROBES

Fransche Coupe

Maison L. Carrière „Gratio".

Reform kleeding

naar keuze.

SPECIALITEITE IN INDISCHE KLEEDINGEN.

Attesten ter inzage. ***120, Van Swietenstraat 120. Den Haag.***

Verhuizingen door geheel Europa (onder garantie).

Attesten ter inzage van af 1888.

Manden en Kisten gratis in bruikleen.

BERGPLAATS voor INBOEDELS.

Lambert Waterreus,

Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.

TELEPHOON 317.

SAMBALLANS (origineele verpakking) 20 diverse soorten

per busje à 35 en 55 cts.

KLAPPERS (versch geraspt) verkrijgbaar per ons.

Indische Siropen. - Versche Kruiden. - Manissans.

Th. N. Eijffinger,

Hofleverancier.

Hooge Westeinde 5. Telephoon Interc. 124. **Den Haag.**

Specialiteit in Behangselpapieren,

Lincrusta Walton en Goudleerpapier.

Salubra (muurschildering) } Hygiënisch afwaschbaar.

Tekko (zijde imitatie)

Vitrauphanie-Papier (imitatie glas in lood).

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek

„De Oude Vette Hen",

OPGERICHT 1680.

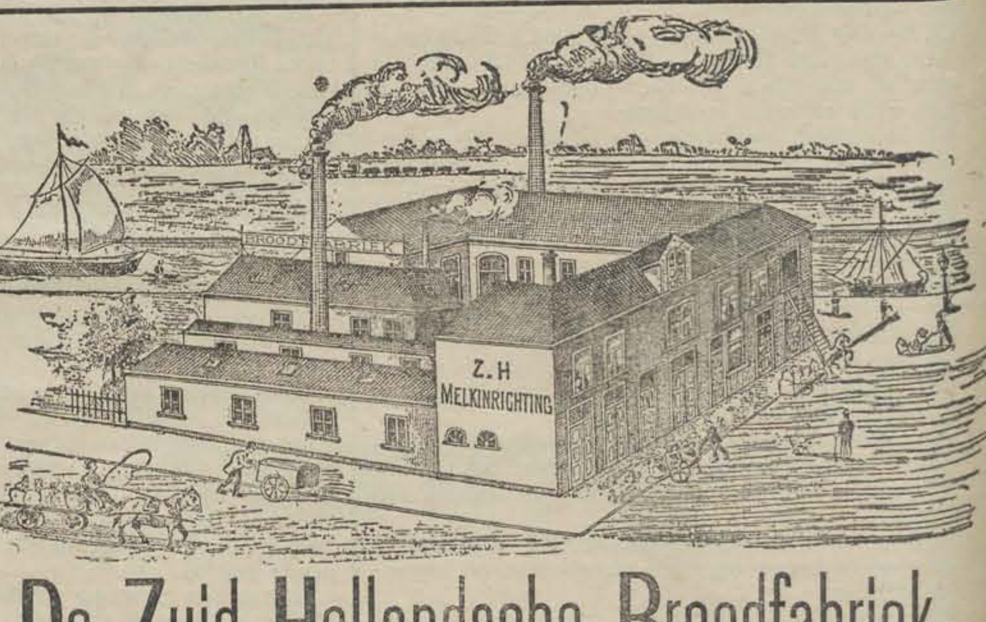
8, OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8,

's-Gravenhage.

Hofleverancier.

Gewoon- en Luxe Brood, Beschuit, Krentenbrood, enz.

Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,

heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood uit de

ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Bijzondere aanbeveling verdient ons allerwege beroemd

ZOET ROGGEBROOD.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.